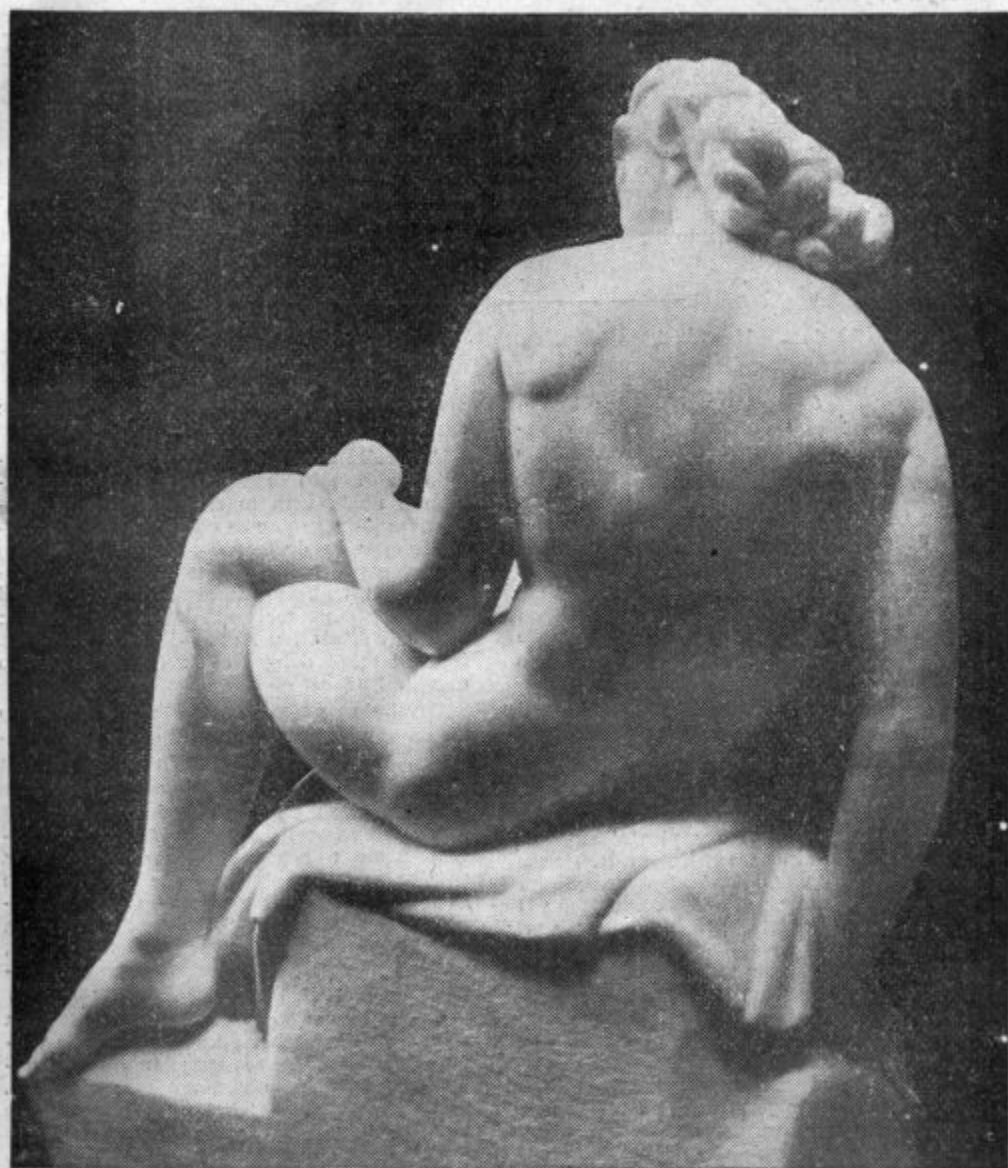

Polnina plačana v gotovici

ZIVLJENJE IN SVET

19 L J U B L J A N A 32

Štev. 1.

3. julija 1932.

Knjiga 12.

ZIVLJENJE IN SVET — ilustrovana tedenska revija

Izhaja ob nedeljah in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.— polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—, Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA, mesečno 4 franke. ČESKOSLOVAŠKA, mesečno 6 kron. AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. Amerika in ostalo inozemstvo letno 1½ dolarja. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ul. 5. — ROKOPISI SE NACELNO NE VRAČAJO.

Urednik: Ivan Podržaj. — Izdaja za konsorcij: Adolf Ribnikar. Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. Vsi v Ljubljani.

VSEBINA št. 1: Ignotus: Ivan Meštrovič. — Bertram Stower: Črni demant. — Tasmanija. — G. H. Schubert-A. D.: Godec v volčji jami. — Slike iz življenja in sveta. — Iv. Podržaj: Bedakova osveta (nadaljevanje). — V notranjosti Nove Gvineje. — Najčistejše mesto na svetu. — Umetno mizarstvo pred 5000 leti. — Letalska ekspedicija na Mount Everest. — Dve rimska cesarja na otoku Capri. — Človek in dom. — šah. — Japonska v sliki in besedi (nadaljevanje). — Znamke pripovedujejo. — Tri minute potovanja. — Ameriško štivo. — Humor.

Ameriško štivo

Avtor teh vrstih (Ray Long) je bil dolga leta urednik vodilne ameriške revije, pozneje pa si je ustvaril lastno založbo.

Splošna gospodarska stiska je občutno zadela tudi knjižni in časopisni trg v Ameriki. V zadnjih dveh letih je bilo za knjige in revije mnogo manj odjemalcev kot prej. Kakor pa nikjer ni pravila brez izjeme, tako tudi v tej krizi niso bili prizadeti vsi avtorji in lastniki. Knjige, ki so zaslovene zaradi kateregakoli vzroka, so se prodajale seveda prav tako lahko ali še lažje kot slične izdaje v prejšnjih letih. Iz tega se da sklepati, da kupci danes vse bolj izbirajo blago kot nekoč. Razen tega je treba upoštevati, da ljudje nimajo več toliko denarja za zabave, in si prosti čas preganjajo s štivom.

Zadnji roman angleškega pisatelja Johna Galsworthya — ki je v ostalem tudi med drugimi narodi vzbudil mnogo zanimanja — je »šlek« v Ameriki prav dobro. Romani za zaljubljena dekleta propadajo na vsej črti. Slična usoda grozi tudi romanom o tako zvanih gangsterjih (roparjih vseh kategorij), v katerih natopajo junaki s puškami in strojnimi in se, kaj pa, režijo smrti v obraz. Zaljubljena dekleta in zločince je bilo lahko oblikovati v melodramatični obliki; posledica je bila, da je izdelkov te vrste kar deževalo in je bil knjižni trg kmalu prenapolnjen z njimi.

Kakor se vse zdi, seokus čitačočega občinstva trenutno usmerja v duhovno stran, medtem ko postaja čutno življenje nekako manj pomembno. Okus je razen tega tudi mnogo širši v predočbah. Odtod izvira, da se ljudje ne zanimajo več tako za probleme, doživljaje ali značaje dveh ljudi, tem-

več mnogo bolj za prerez skozi življenje današnje dobe.

Ameriški čitatelji se dalje več ne posvečajo tako zelo »senzacionalnim vprašanjem«, nasilstvom in raznim spolnim problemom — razen če se obravnavajo v zmer- nih mejah in dostojno — temveč mnogo bolj opazovanjem o življenju sodobnega človeštva ali študijam, ki imajo zgodovinske ali življenjepisne temelje. Z drugimi besedami: Moderni čitatelj v Ameriki se zavzema za to, kaj misli drug človek (torej avtor) o drugih ljudeh.

Seveda se ne sme zamolčati, da so tako zvane »mystery stories« (skrivnostne zgodbe) — ki so v Ameriki in Angliji sploh zelo priljubljene — še vedno zelo v obtoku, posebno če so napisane skrbno in z nekaj duha. Humor v literaturi je še bolj priljubljen. Štivo o potovanjih in doživljajih na poti se prodaja kot prej, toda biti mora res dobro. Letos se lahko o vsej ameriški literaturi trdi samo najboljšo. Morda je deloma tudi ta pojav samo posledica one zahteve, da hoče človek za primerno odškodnino dobro blago, torej predvsem kakovost!

Velika imena so za ameriškega založnika — iz gospodarskih vidikov — kajpa še vedno privlačna, toda res pa je tudi, da se lahko uveljavijo »popolnoma neznan« avtorji. Kdor spravi v svoj rokopis originalne in nove misli, lahko računa z enakimi uspehi kot avtor svetovnega slovesa. Sicer pa je to v redu, ker končno je bil tudi današnji svetovno znani avtor pred leti skromen začetenik. Zato ceni ameriški založnik — danes

(Nadaljevanje na predzadnji strani).

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 1.

V LJUBLJANI, 8. JULIJA 1932.

KNJIGA 12.

IVAN MESTROVIC: Kontemplacija (marmor)

(Foto S. Prodanović, Zagreb)

Ignotus

Ivan Meštrović

V svoji izborni, a žal še nekončani studiji o Michelangelu¹⁾, je njegov kongenialni častilec Ivan Meštrović zapisal nekoliko globokih misli o tajni umetnostnega stvarjanja. Tu razpravlja o tako zvanih »drugih očeh«, ki so za umetnika mnogo važnejše in imajo večjo vlogo kakor vidne oči, in sicer v negmotnem stvarjanju in v gmotnem ostvarjanju ali realiziranju zasnovane umetnine. Nastanek umetnine deli Meštrović v tri stopnje, ki se nekako ujemajo z nastankom človeškega bitja; najprej je umetnina v nejasnem stanju, v kali, nato stopi v idejo, kar spominja spočetja, naposled pa se realizira, kar bi mogli primerjati rojstvu. »Druge oči«, ki bi jih lahko imenovali tudi duševne in katerih gledanju pravimo imaginacija, so morda, sklepa Meštrović, onkraj naše zavesti, v skrivnostnih zaostankih naših prejšnjih življenj, v dedščini, ki so nam jo zapustili v krvi pradedi. »Ne naše znanje, niti izkustvo in fantazija niso naše osebne pridobitve, ki bi jih nabrali v omejenem času svojega življenja, marveč so podedovane. To dedovanje bi lahko imenovali tudi nezavestno spominjanje: v spomin se nam vrača to, kar smo že znali in v čuvstvovanje ono, kar smo že čutili.«

Ta duhovita podmena o skrivnosti umetniške nadarjenosti in stvarjalne izvirnosti ali genialnosti ne potrjuje samo stare Ciceronove misli, da umetnik tudi v senci razločuje barve, da ima torej posebno organiziran vid, ki opaža odtenke, marveč tudi tolmači izkustvo, da imajo nekateri ljudje izredne duševne sposobnosti, ki jih nagibljejo k svojstvenemu oblikovanju na tem ali onem umetnostnem področju. Teh sposobnosti si zares ni mogoče pridobiti; nekega nezavestnega znanja, ki je zvezano z njimi, se ne moreš nikdar naučiti. Pri mnogih genialnih stvariteljih — med glasbeniki zlasti pri Mozartu in Beethovenu — so se začele pojavljati že v zgodnjih otroških letih; tu potemtakem ni mogoče govoriti o pridobljenem, v intelektu (razumu) zavestno pričujočem znanju. Čeprav se v sodobni biologiji še vedno ni končno odločil prav v naših

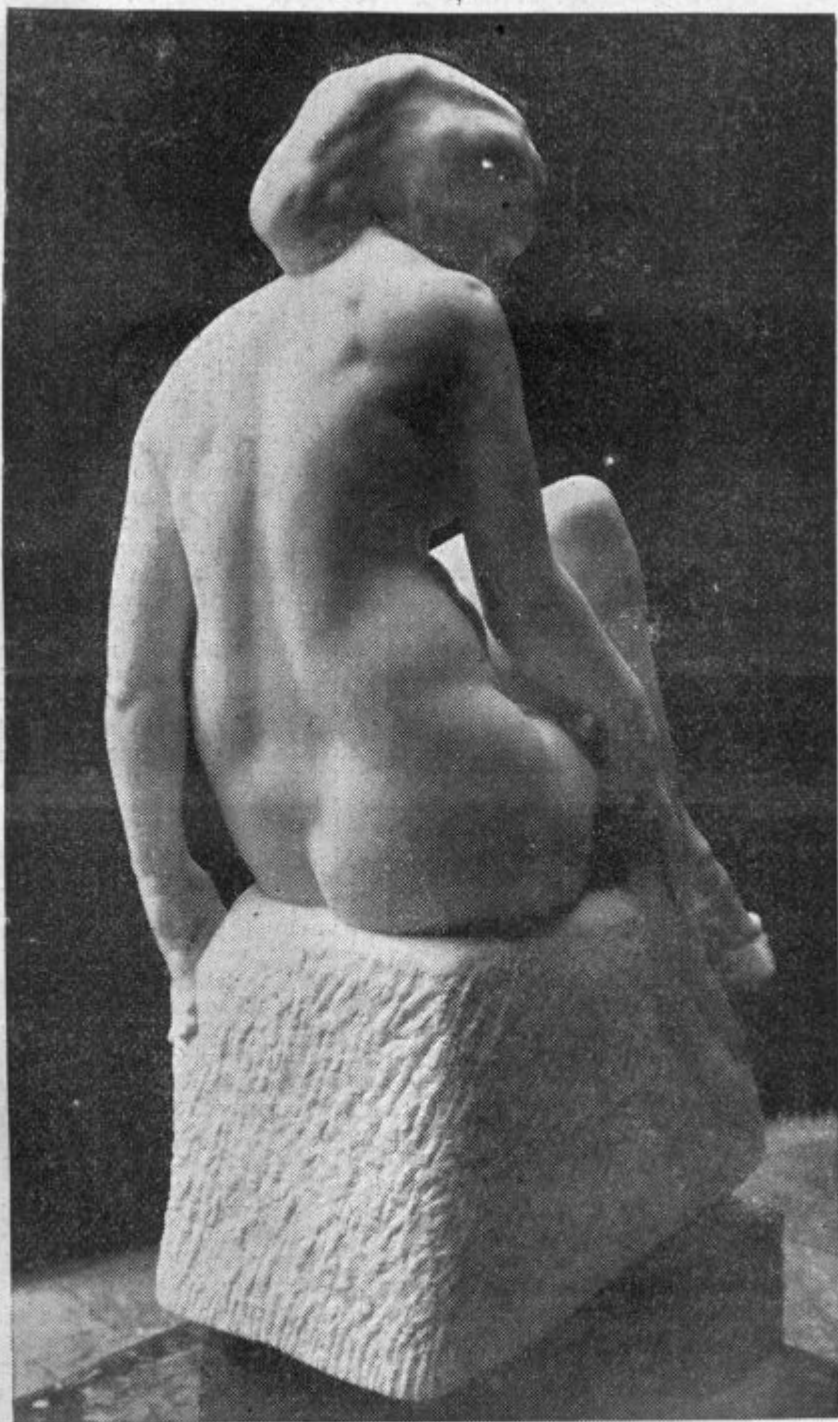
¹⁾ Glej »Nova Evropa«, 1926 (XIV, str. 243).

IVAN MESTROVIĆ

dneh pereči spor med pristaši Darwinove in Lamarckove teorije o dedovanju pridobljenih sposobnosti, se vendar splošno priznava, da se v teku rodov nekatere sposobnosti, morda pod vplivom ugodnih križanj, zbirajo in izpopolnjujejo, tako da prihaja do poedincev, ki dosežejo v kateri prevladujoči sposobnosti višek. Spori o tem, kaj je genij, se še vedno nadaljujejo; kakor povsod, kjer gre za poglede na dno življenja, v skrivnostne meglene vzroka in svrhe pojavov, se tudi tu razločujejo pogledi po različnih stopnjah ostrine in duševne prodirnosti in po idejnem odnosu raziskovalcev do tega vprašanja, odnosno do celega kompleksa ž njim zvezanih vprašanj.

Ivan Meštrović, ki je eden največjih umetnikov sedanjosti, pa nam nudi s svojim življenjem in delom prepričevalen dokaz, da se stvarjalna sposobnost pojavlja po neki skrivnostni nujnosti, ki jo človek prinese s seboj na svet in ki je tajna njegove genetične strukture, ali poljudno rečeno, njegove krvi. Dalmatinski pastir, ki se je razvil v velikega umetnika, — to je vnanja shema njegovega življenja; priključimo ji si-

(Foto S. Prodanović, Zagreb)

IVAN MESTROVIC: Daljni zvoki (marmor)

cer neznatni, a ne brezpomembni vpliv slučajnosti, ki mu je pripomogla, da njegov talent ni ostal neopažen v gluhi

provinci severne Dalmacije in da ni tu izhiral, dalje osebno energijo, ki ga je vodila na prvi poti k uspehom in skozi

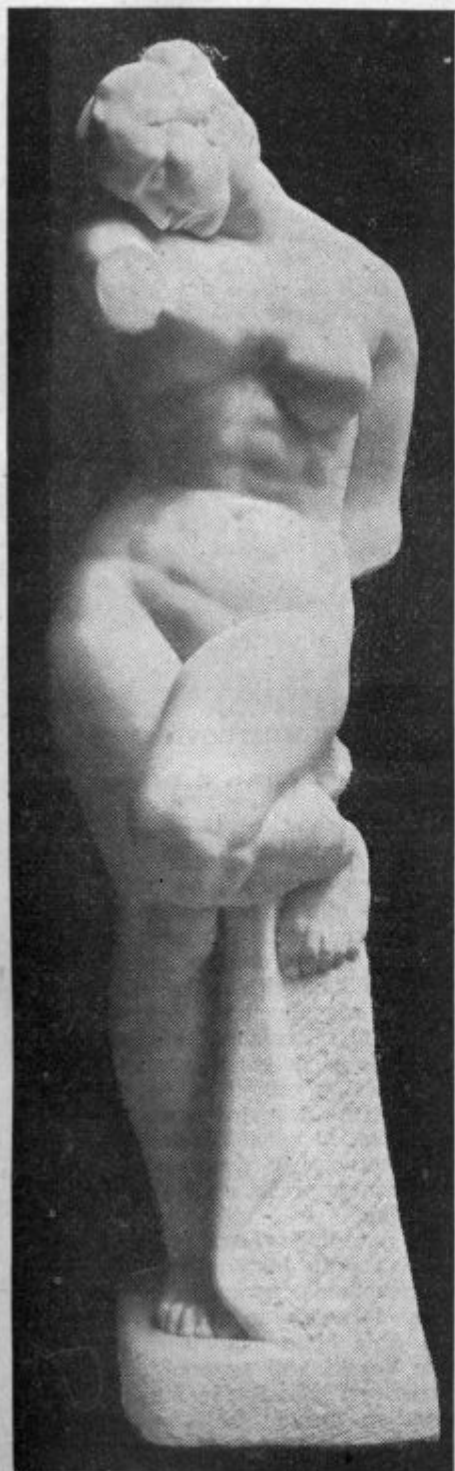
teško borbo za obstoj sredi tujega mesta in še nekatere odlike in momente, ki so izoblikovali njegovo osebnost in mu pripomogli kvišku. A če stojimo pred Meštrovičevim delom, zlasti na razstavi, ki je zbrala njegove v zadnjih letih nastale umetnine, in če se zamislimo v poslednje tajne duše, iz katere so izšle umetnine in se iz prvotnih idejnih oblik harmonično in popolno materializirale v marmorju, mavcu ali lesu, — tedaj si moramo reči: Koliko rodov je polagalo nevede, v globinah podzavesti, v skrajnih nitih te biološke verige, na čije vrhuncu stoji Ivan Meštrovič, svoja izkustva, svoje znanje, svoje emocije? Koliko kolektivnega duha, ki se prej ni mogel izraziti v svoji celotni prikazni in ki se nabira iz rasnih posebnosti in oplaja po vplivih zemlje, podnebja in po vseh ostalih silah, ki režejo svoje brazde v narodno dušo in se pretakajo nekje v globinah kakor podtalne vode na Krasu, koliko tega duha se je vtelesilo v Ivanu Meštroviču in prešlo odtod v njegova dela? Ne verujemo več, da bi bil umetnik slučajnostna tvorba in zgolj osebna zadeva. Šele tedaj, če bi kdo odkril vse tajne življenja in dokazal, da v njem ni nič drugega kot nesmiselno prelivanje materije in izpreminjanje oblik po matematični možnosti neštevilnih kombinacij, bi morali zavreči vero v to, da je umetnostna nadarjenost viden izraz sil, ki so se dolgo zbirale in seštevale, preden so ustvarile neki višji izraz spiritualne narave.

In priznavajoč v Meštroviču umetnika, ki ima vidne odlike svoje rase in pečat svoje zemlje, umetnika, čigar »druge oči« odkrivajo in čigar roke oblikujejo pod njihovim vodstvom v kolektivni podzavesti naroda zakopane privide in sanje vsečloveške vrednosti, spoznamo, da je težko pisati o Meštrovičevi umetnosti. Valeur te umetnosti je tolik, da zahteva podrobnega proučevanja in poleg kongenialne intuicije, poleg trpne sonadarjenosti in duševne sozvočnosti z Meštrovičem, tudi še vsega, a nikdar popolnega strokovnega znanja. Meštrovič je v zgoraj omenjenem spisu izpovedal, da se komaj usoja pisati o Michelangelu; ali naj mi pristopimo k Meštrovičevemu delu brez bojzani, da bi utegnili pred veličino teh materializiranih idej stvarjajočega genija blebetati nekaj, kar bo še v tistem trenutku postalo banalno, nezanimivo in prazno?

Evo samo nekoliko podatkov, vtiskov in beležk.

Ivan Meštrovič se je rodil 15. avgusta 1883 v kraju Vrpolje v Slavoniji, vendar ni Slavonec po rodu. Njegova prava domačija so Otavice pri Drnišu v severni Dalmaciji. V tem kraškem svetu so stoletja živeli njegovi predniki, podrejeni istim naravnim zakonom in gospodarskemu redu, ki so jim odmerjali boren kruh. Življenje v tej pokrajini, katere revna tla in njih produkti zavise od vročega poletnega sonca in od ledenih zimskih vetrov, ne kaže niti v teku stoletij bistvenih izprememb. Rastline, živali in ljudje tvorijo tesno zlito simbiozo. Za pridelovanje rastlinske hrane je treba veliko več navora, kakor n. pr. na rodovitnih ravneh Slavonije, zato je odnos človeka do rastline in še bolj do živali mnogo intimnejši nego drugod, kar mora skozi stoletja ustvariti v karakterju ljudi svojstvene naravne odlike. Táka zemlja zahteva od človeka mnogo potrpežljivosti in nič manj odločnosti; zares, severna Dalmacija nima prav nič one naravne mehkoče, ki spodaj na jugu ljudi razvadi in pomehkuži. Zato je za njeno prebivalstvo značilna ubožnost in skromnost, ki pa ni enaka revščini mestnega proletariata, tega modernega nomadskega življa. Severnodalmatinskim seljakom sta zemlja in podnebje vtisnila mrki pečat prikritega ponosa in neko trdoto, ki pod njo utriplje plemenito srce. V njih je star, v vekovitih borbah s narodo in s sovražniki preizkušen heroizem. Vsi poudarjajo njihovo ljubezen do rojstne zemlje. Dalmatinski kmet se sila težko prilagodi drugačni zemlji in drugemu podnebbju. Od Dalmacije preko v Bosno in Hercegovino in odtod preko Črne gore tja v Srbijo se razprostira domovina tako zvanega dinarskega človeka. Tu se je narodni jezik izoblikoval do one lepote, ki je hercegovskemu narečju priborila značaj srbohrvaškega književnega jezika; tu, zlasti v severni Dalmaciji, so verjetno nastale mnoge klasične narodne pesmi. Ivan Meštrovič je v svoji osebi in v svojem delu upodobil visoke rasne odlike tega sveta z njegovo živo, od zapadne, odnosno vzhodne civilizacije le rahlo izpremenjeno etnično skupnostjo hrvaškega in srbskega življa.

Da se je Ivan Meštrovič rodil v Slavoniji, je samo naključje: njegovi starši so šli čez poletje kot sezonski delavci v Slavonijo. Mati, ki je vse do poroda s trdim delom služila kruh za zimo, je tu povila sina Ivana. Ivan je bil do 15. leta pastir. Pasel je ovce in pri tem

IVAN MESTROVIĆ: Psiha (marmor)
(Foto S. Prodanović, Zagreb)

izrezoval z nožem iz lesa razne like. Ni obiskoval šole; čitati ga je naučil oče. V svetopisemski preprostosti tega pastirskega življenja so bili zanj poseben dogodek nedeljski in prazniški dnevi, ko so stari guslarji peli narodne pesmi, ki jih je Ivan lahko tudi čital v Vukovi zbirki. Naučil se je okrog 60 takih pesmi in še letos, pred Goethejevim jubilejem, je presenetil naš znanstveni svet z doslej neznano varianto »Hasanaginice«, ki jo je pel za mladih let.²⁾ Narodne pesmi in Sveto pismo sta bila za mladega Meštrovića knjigi, ki sta globoko vplivali na vso njegovo duševnost; iz likov, ki so se mu zarodili pred »drugimi očmi« v letih, ko je na dalmatinskih pašnikih čital ti častitljivi stvaritvi iz dveh različnih svetov, je nastala njegova najslavnejša plastika.

Načelnik domače občine je postal pozoren na podobe mladega pastirja in je omogočil, da so ga poslali v uk. Najprej se je uril pri nekem kamnoseškem mojstru v Splitu in včasih delal v Rendićevem ateljeju. Naposled mu je uspelo, da je prišel na Dunaj k profesorju Königu. Dunajska leta so bila za Meštrovića zelo trda — prava preizkušnja za njegovo telesno odpornost, voljo in duševno silo. Po daljšem stradanju je bil vendarle sprejet na akademijo. Že prvo leto je razstavil v dunajski Secesiji in vzbudil pozornost. Njegov trdi boj za obstanek pa kar ni hotel popustiti. Šele čez dve leti mu je dalmatinska vlada naklonila neznatno stipendijo. Na Dunaju pa se je Meštrović razvil v pravega umetnika; tu je njegov značaj prebil toliko težkih preizkušenj, da se je uravnovesil, utrdil in pomagal izoblikovati celotno Meštrovićevo osebnost. Mladi umetnik je mnogo čital in se zlasti zanimal za verske in miselne probleme človeštva.

Z Dunaja je Meštrović krenil v Pariz, kjer je ostal dve leti. V Louvru je imel obsežen umetnostno-zgodovinski pregled, v velikem kiparju Rodinu, s katerim se je osebno stikal, pa vzornika in vzpodbujevalca. L. 1910. je priredil v dunajski Secesiji kolektivno razstavo, l. 1911. pa je v Zagrebu razstavil tako zvane Vidovdanske fragmente z značilnim geslom: »Nejunačkom vremenu u prkos«. L. 1911. je razstavil skupno z drugimi jugoslovenskimi umetniki v paviljonu kraljevine Srbije v Rimu. Tu so njegova dela vzbudila izredno zanima-

²⁾ Glej »Nova Evropa«, marec 1932, (Goethejeva številka).

nje; o Meštroviću so jeli pisati tudi svetovni listi, njegovo ime je prvič prodrlo daleč na zapad. Med svetovno vojno je Meštrović živel v inozemstvu in kot član Jugoslovenskega odbora vneto podpiral inozemsko akcijo za osvobojenje in zedinjenje Jugoslovenov. V letih 1915 do 1918 je priredil na Angleškem kar osem svojih razstav; neko londonsko razstavo, ki je imela reprezentativen značaj, je otvoril sam lord Robert Cecil. Postal je znan v vsem anglosaškem svetu; o njem so pisale vodilne umetnostne revije. Po vojni je l. 1921. razstavil zopet v Zagrebu. Razstava, ki je bila otvorena letos v maju in juniju v zagrebskem Umetnostnem paviljonu, je vzbudila nenavadno zanimanje: občinstvo je videlo v nji prvovrsten umetnostni dogodek. Največje Meštrovićevo povojno delo je Račićev mavzolej v Cavtatu. Dalje je izdelal Strossmayerjev spomenik v Zagrebu, spomenika Maruliću in Grguru Ninskemu v Splitu, spomenik zmage in spomenik hvaležnosti Franciji v Beogradu i. dr. L. 1926. je priredil z velikim uspehom razstavo v Ameriki in je ondi dobil naročila za spomenike. Še pred dvema letoma je njegova plastika na jugoslovenski razstavi v Londonu vzbujala največjo pozornost: kritiki so pisali, da je Meštrovićeva umetnost največji jugoslovenski kulturni prispevek človeštvu. V tem se sodba ujema s stališčem esteta Branka Lazarevića, ki šteje Meštrovićevo delo med tri najvišje jugoslovenske vrednote.

Prva stopnja Meštrovićevega razvoja je nosila nujno obeležje umetnikovega boja za samostojni izraz. To je doba, v kateri je na mladega Dalmatinca vplival Dunaj s svojim secesionizmom.

Drugo stopnjo označujejo njegova dela za kosovski hram, mogočno povečevanje kosovske bitke in največji izraz vidovdanske ideje — ideje jugoslovenskega edinstva in svobode. Monumentalna plastika je sprejela v večnim jezikom kamenite umetnosti o tem, kar je srbski narod stoletja gledal v svojih sanjah o svobodi. Meštrovićevi liki iz narodnih pesmi so izražali po svojih oblikah, ki niso razodevale antičnega miru Praksitelovih ali Fidijevih plastik, krčevit napor cele rase, da se prebije kvišku in da izpolni svoj sen o človeštvu. Ta umetnost je zrasla iz kolektivnega narodovega čuta; nosila je viden pečat heroizma in narodnega mita. Meštrović je črpal iz narodne pesmi, kakor

IVAN MEŠTROVIĆ: Mati in dete (risba)

(Foto S. Predanović, Zagreb)

so helenski kiparji zajemali snov iz Homerja. Če uvažujemo, da so naši prejšnji kiparji ustvarjali po tujih vzorcih in se niso nikdar zavedli svoje intimne vezi z narodom in z njegovo usodo v človeštvu, se ne smemo čuditi, če Meštrovićeva kamenita epika ni našla zadostnega razumevanja. Kosovski hram pač, ker ni bil izdelan po zapadnjaških vzorcih, je še dolgo po nastanku Jugoslavije tičal v zabojih in čakal, da pride iz kleti na dostojno mesto. Nacionalna mistika, ki označuje smer Meštrovićeve umetnosti v drugi razvojni fazi, pa je pozneje prešla v višje in bolj svet-ske oblike.

Luč narodnih pesmi ni zanj nikdar ugasnila; prav tako ga na umetnostni poti nenehoma spremljajo prva religiozna doživetja in tvorijo vir, ki iz njega črpa obilo navdihnjenja, idej in snovi. Verski kipi zavzemajo v celotni Meštrovićevi plastiki že številčno prav pomembno mesto. Tudi na najnovejši razstavi si videl lepo vrsto kipov, ki govoré o Meštrovićevem globokem religioznem doživljanju — religioznem v nedogmatičnem smislu.

Nad mestecem Cavtatom v južni Dalmaciji, pičlo uro parniške voznje od Dubrovnika, se dviga glavičast grič s pokopališčem. Na tem mestu je bila za časa starih Grkov trdnjava. V idiličnem zatišju Cavtata, med oljkami, smokvami, pinijami in cipresami, srečuješ na vsakem koraku preteklost; stari nagrobniki rabijo za tlakovanje dvorišč. Ko se povzpneš na ta grič, ne veš, kaj te je bolj prevzelo: slikovit razgled po vsej dubrovniški rivijeri in pogled na »debelo more« na zahodni strani, ali pa mavzolej, ki ga je tu zgradil Ivan Meštrović bogati cavtatski rodbini Račićev. Mavzolej v Cavtatu je po arhitektonskih formah in po svoji notranjosti najmogočnejši izraz Meštrovićeve umetnostne mistike. V zvon, ki v tem mavzoleju časti mrtve, je dal vlti besede, ki izražajo jedro njegove vere: »Saznaj tajnu ljubavi, rešičeš tajnu smrti, i verovačeš da je život večan.« Vsa cerkev je polna simbolne lepote smrti, vse govori, da je z ljubeznijo prežeta smrt lepa, in da ni groze v tajnah groba, ker je življenje večno. Meštrovićevi kipi in reliefi v tem templju smrti izrazito kažejo spiritualnost, ki je antična umetnost ni poznala: bližja je staremu Egiptu nego Heladi, a duhovno najsorodnejša krščanski srednjeveški umetnosti. Kakor rane te zaskale lise oksidacijskega procesa, ki se je ponekod že zagrizel v Meštrovićeve stvaritve, ki iz njih diha z lučjo ljubezni in vere osvetljeno veličastje smrti. Mavzoleja pa vzlic temu ne zapuščaš pomirjen in spravljen s smrtjo in življenjem: Meštrović je izrazito tragičen človek; v njem se borita brez upa na zmago kristjan in pogan; v duši, neke v podzavesti, mu najbrž večno zveni oni verz narodne pesmi, ki govori o bogu, o velikem krvniku. Temu bogu, ki je tajno smrti združil s skrivnostjo ljubezni, je posvečen Račićev mavzolej.

★

Meštrovićeve zagrebška razstava v maju in juniju je bila v primeri s plastiko iz drugega razdobja njegovega umetnostnega razvoja obsinjena z novo, mirnejšo, blagodejnejšo lučjo; iz pretežnega dela novih kipov in s številnih risb je dihala neka mirnejša harmonija. Spiritualna lepota njegovih mističnih vizij se je kazala samo v nekaterih likih, kakor je n. pr. sv. Frančišek Asiški. Ostali verski kipi so po večini monumentalno stilizirani ali pa se gibljejo v mir-

nejših realističnih formah, ki so bližje Fidiji, Michelangelu in Rodinu, kakor likom iz cavtatskega mavzoleja. Posebno zanimive so ženske podobe, ki jih ne označujejo več v toliki meri izrazi trpljenja in borbe: nekak mir veje iz njih, neka lirična toplota in voljna vdanost usodi, ki ji sledi končno pomirjenje. Zato je ta razstava morda pomenila višek v dosedanji Meštrovićevi umetnostni tvorbi in nam pokazala umetnika kot misleca — etika. Zdelo se nam je, da neki veter polagoma razganja oblake misticizma; skozi vedre plasti prodira svit mladega helenskega jutra. V Meštrovićevi umetniški duši so se dokončno izoblikovala velika etična spoznanja, večno-človeško je premagalo prvide in fantome, kosovski hram je obsinilo svobodno souce, nad templjem smrti se je zjasnilo tostranstvo. Iz Meštrovića zdaj govori srd, etika in obenem že miloba zrelega človeškega spoznanja.

(Glej tudi mojstrovo sliko na ovitku: »PRED KOPANJEM« — Foto S. Prodano-
vić, Zagreb)

E. Berlel: POLETNI DAN

Bertram Stower:

Črni demant

PO DOLGEM BIVANJU MED KAFRI V JUŽNI AFRIKI SE JE RAZISKOVALEC H. SUMMERS NEDAVNO VRNIL NA ANGLEŠKO. PO MNOGIH RAZBURLJIVIH PRIPETLJAJIH IN PERIPETLJAH SE MU JE POSREČILO, DA SI JE PRIDOBIL KRASEN ČRN DEMANT. TA ČRNI DEMANT, NA KATEREGA JE PONOSEN, RAZKAZUJE SVOJIM LONDONSKIM GOSTOM, TEDAJ PA NENADOMA — — —

Sljajen zbor povablencev je oni večer sedel za mizo pri gospodu Henryju Sullivanu v njegovem razkošnem stanovanju v Park Lane-u. Častno mesto na desnici gospe Sullivanove je zavzemal Henry Summers, ki se je bil nekaj dni prej vrnil v Anglijo.

»Tako, prodrli ste v najbolj oddaljene globine v Afriki,« mu je ljubeznivo rekla gospa Sullivanova in pri tem ljubko lupila breskev. »Kako mora biti pač zanimivo, da se človek spusti v te odročne kraje, kamor še ni pronikla omika. Kadar mislim na notranjost Afrike, si jo vselej predstavljamo kot veličastno skrinjico, polno dragih kamenov.«

»Kaj sem hotel reči, dragi Summers,« je posegel vmes sir Henry, čigar pozornost se je vzbudila ob zadnjih besedah njegove žene, »Hardy mi je vprav včeraj pravil, da ste prinesli s svojega poslednjega potovanja imeniten črn demant. Njegov sijaj in njegova velikost prekašata vse, kar smo videli do danes.«

»Gola resnica,« je odgovoril raziskovalec, »ali bahati se ne bi smel z njim, kajti prav za prav je ukraden.«

»Oho, gospod Summers!« je kliknila gospa Sullivanova in s prenevedanjem

hlinila globoko ogorčenje. »Pa saj to je gnusno, kar ste tu storili!«

»Čakajte, počakajte malo, da stvar pojasnim, prej ko me obsodite. Ako dovolite, vam obrazložim dogodke, kakor so se vršili. Potem boste sodili.«

»O, prosim, gospod Summers, le hitro nam pripovedujte. To je silno mikavno, doživljaji s potovanja!«

»No, stvar se je zgodila takole. V spremstvu treh kaferskih hlapcev sem se spustil precej daleč od stez, po katerih so hodili Stanley in njegovi nasledniki. Čez nekaj časa sem zadel ob neprehodno zapreko: velikansko gorstvo se je raztezalo pred menoj... Toda čemu bi se ponavljal? Mnogi med vami, jelite, so bili na sestanku Geografskega društva, kjer sem čital poročilo o tej odpravi, in že vedó, po kakih okoliščinah sem odkril hodnik, ki se vleče skozi omenjeno pogorje, in kako sem pozneje naletel na nenavadno ljudstvo belih velikanov, ki časté enoakega malika, po imenu Ingoga.

Edino oko tega balvana je imelo to posebnost, da ga je predstavljal velikanski črn demant, ki so ga Ingogovi svečniki srečno obrusili (sicer precej grobo) na neki način, ki mi je nepoznan. Kakor sem bil že prej razložil, sem bil nekako postal ujetnik teh duhovnikov, ki so menili, da sem jim poslan kot spravna žrtev, ki naj se daruje na Ingogovem oltarju, in so namerjali, žrtvovati me svojemu bogu med tretjo luno.

Prepričani, da jim poslej nikakor ne morem uteči, niso kazali niti najmanjše nezaupnosti proti meni in so mi celo izdali nekaj svojih skrivnosti. Tako sem med drugim zvedel, da v dobah, ko narod ne moli svojega božanstva, vzamejo maliku oko iz njegove kamenite jamice in ga polože v skledico tekočine, ki so jo sami sestavili. Čemu to? Tega nisem mogel nikdar zvedeti, zakaj v tej točki so se nespremenljivo upirali sleherni razlagi. Pa bodi si že kakor koli, ker se je malik čistil samo enkrat na mesec, je bil demant po večini potopljen v to neznanu snov, iz katere so ga v celoti vzeli

samo dvanajstkrat na leto.

Tri mesece sem torej ostal ujetnik med njimi in ob vsakem novem mesecu so žrtvovali bogu enega mojih kafrskih služabnikov. Neki dan sem slučajno zasledil v gorskem boku razpoko, po kateri se je prišlo do nekakega ozkega rova. Ta pa, kakor sem se v kratkem preveril, je držal v podzemski hodnik, po katerem sem bil prišel v to čudno deželo.

★

To je bila zame tako zaželena rešitev! Ali prej ko sem izvedel načrt za pobeg, ki sem ga bil takoj zasnoval, sem moral to in ono potrebno reč ukreniti, drugače povedano: ne da bi bil vzbudil kak sum, je bilo treba preskrbeti živeža za po dolgih, neobljudenih planjavah, ki bi jih bil moral prehoditi.

Vrnil sem se torej k duhovnikom, kakor da nič ni, ter si naslednje tri dni pritrgoval hrano, ki so mi jo nosili, in skrbno skrival zaloge, namenjene za potnico.

Cez tri dni se je storila trdna noč. Moji ječarji so bili nemarni in se jim ni niti ljubilo bedeti, da bi pazili name: tako sem ubežal...

Ako sem hotel v rov, o katerem sem vam pravkar pravil, sem moral mimo kamnite Ingogove sohe.

Pozabil sem vam povedati, da je čaša s tekočino, v kateri je ležalo njegovo dragoceno oko, stala v nekaki vdolbini pod njegovimi nogami. Ko sem dospel do malika, mi je na mah šinilo v glavo: zakaj ne bi na begu odnesel demanta s seboj? Takoj sem tipaje poiskal čašo, segel z roko v tajnostno tvarino, povlekel iz nje bogovo oko in kar se da naglo nadaljeval svojo pot skozi osrčje gorovja.

Ko sem brez spotike prispel na izhod, sem bil po svojem mnenju že varen zasledovanja in sem pričel svobodneje dihati. Drugi večer pa sem bil pravkar zadremal v gozdu, kar me zviškoma prebudi pokanje v vejah. Odprl sem oči in v medli svetlobi zapada sem pri tej priči uzrl pred seboj velikansko postavo višje-ga žreca. Komaj je spoznal, da sem opazil njegovo bližino, je šinil kot leopard, se zakadil proti meni in mi zagnal v glavo sekirico s kratkim toporiščem, s katero je bil oborožen. Po sreči sem se mogel ogniti udarcu, potegnil sem samokres in ga sprožil vanj prav od blizu. Zgrudil se je kakor grmada pred noge in, bogme, priznam vam, da se nisem prav nič kesal, toliko sem bil še ogorčen, ker je na sirov način vpricho mene zaklal moje tri nesrečne Kafre.

S težavo se je oprl na komolec in me rotil, naj mu vrnem demant, ki sem mu ga bil vzel. Ko pa je videl, da ne maram o tem nič slišati, me je začel kleti. Roko si je dvignil na glavo, mi zagrozil in mi zaklical s strahotnim glasom, ki mi skoro še zdaj zveni po ušesih:

— Če trdovratno zase pridrižiš oko Ingoga, našega boga, ki si ga svetoskrunsko ukral, vedi, da ga ne boš ohranil: prej ko mine dvanajst mesecev, ti bo ugrabljeno in nikoli več ne boš mogel najti sleda po njem!

Navzlic temu, vidite, se njegova napoved še ni uresničila: trinajst mesecev je poteklo poslej... in demant je še zdaj v mojem žepu.◀

»Ali res? Pri sebi ga imate? Oh, lepo prosim, pokažite nam ga!« je vzkliknila lady Sullivanova. »Ampak kako grozna zgodba!... Še sedaj trepetam, ako le pomislim nanjo... In vendar je zaslužil

smrt ta ničvrednež, ki je ubijal uboge črnce brez obrambe.«

Summers je pobrskal v notranjem žepu svojega smokinga, potegnil iz njega obo-dek iz oguljenega usnja, ki ga je odprl in ga ponudil svoji gostiteljici.

Vzklik navdušenja se je izvil gospe Sullivanovi ob pogledu na veličastni dra-

gulj, ki se je na svoji podlagi od belega zameta svetlikal v električni luči.

»Kako prevzame človeka pogled na ta kamen, kadar pozna njegovo zgodovino!« je vzklíknila vnovič, medtem ko je raziskovalec potegnil demant iz toka ter ji ga dal v roke. »Tako mi je pri sreči, kakor da me gleda tisti strahoviti Ingogo.« (Dalje)

Tasmanija

Tasmanija blizu Avstralije je res rajski otok za tistega, ki ume gledati prirodne krasote. Od novembra do februarja vlada tamkaj poletje in dežela kar mrgoli gostov, ki skušajo vsaj za kratek čas uiti tropskemu avstralskemu podnebj.

Od avstralskega pristanišča Melbournea je oddaljena Tasmanija nekako 250 morskih milj. Otok je bil odkrit pred Avstralijo. Prvi je pristal na njem avstralski morjeplovec Tasman 1642, Avstralijo pa je odkril šele slavni kapitan Cook 1772.

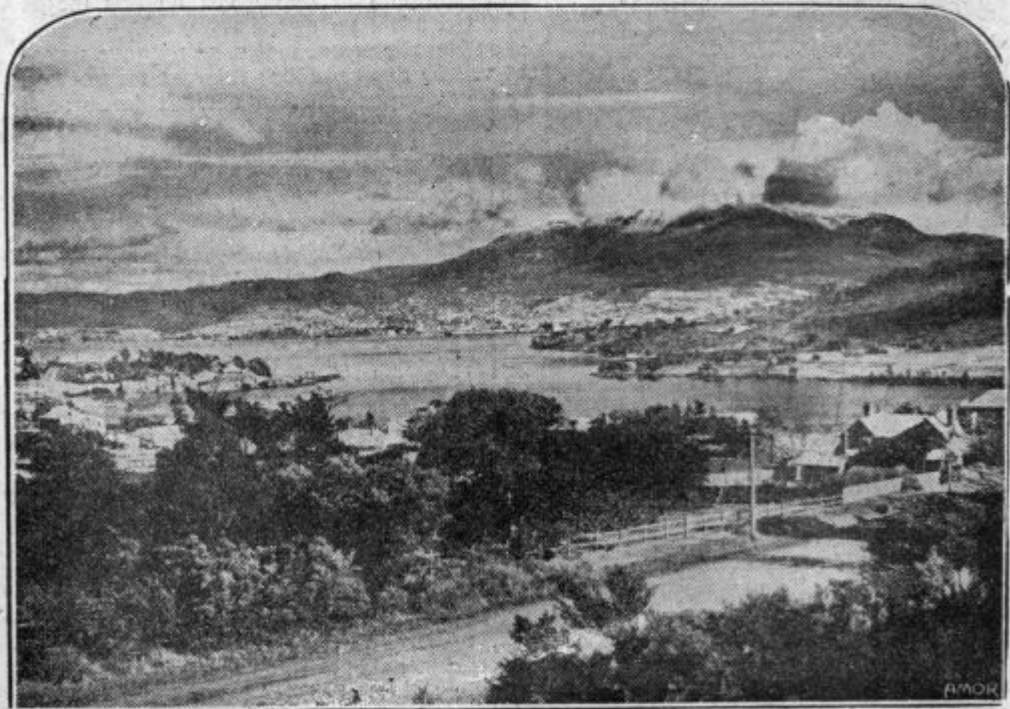
Tasmanija je dokaj gorata zemlja in spada po razčlenjenosti tal med najizrazitejše kopnine južne poloble. Skoraj bi jo lahko primerjali s Švico. Dasi

je otok razmeroma velik, šteje vendar samo kakih 280.000 prebivalcev, večinoma poljedelcev in obrtnikov.

Brez pretiravanja se lahko trdi, da je Tasmanija najlepša država avstralske konfederacije, hkrati pa tudi najbogatejša, ker ima velike vodne sile za proizvodnjo cenene električne energije in bajne, žal še neizkoriščene prirodne zaklade. Doslej se pridobivajo v večji meri le premog, cink, srebro, zlato, posebno pa baker, ki je tod izredno čist.

Tasmanijske pokrajine so virgilske lepe. Zemlja rodi obilico vsakovrstnih sadežev. Z marmelado in sadnimi konservami zalaga celo angleška tržišča.

Večji del otoka še ni raziskan, ker škotski kolonisti nimajo potrebe prido-

Pogled na HOBART (v ozadju gora Wellington)

bivati si še več zemlje, ker jim že ta, kar je imajo, obilno rodi vsega, česar potrebujejo.

Na obalah žive številne družine morskih psov in pingvinov, na širokem morju pa kitov in somov, kar je najočitnejše znamenje, da ni človeka v bližini. Gozdovi so tako bogati vsakovrstne divjačine, da ni lov prav nobena umetnost. Posebna zanimivost tasmanskih gozdov so pa kenguruji. Na otoku je sicer nekaj železnic, toda neprimerno bolj skrbe za zveze številne avtomobilske proge, ki vodijo prav do vsakega lepše-

ga kotička ob obali ali ne pregloboko v notranjost dežele.

Lepa in zanimiva so tudi tasmanska mesta. Hobart, mirno mestece ob krasnem morskem zalivu, Launceston ob izlivu reke Tamar in industrijsko ter poljedelsko mesto Burnie so glavni kraji dežele. Vzhodna obala je manj obljubljena, a bi vsekako zaslužila večjega dotoka priseljencev, ker ima človek tu bolj kakor kjerkoli drugod na svetu iluzijo večne pomladi. To silno zelenje prazne zemlje, ki čaka sredi oceana, ostane neizbrisno v spominu.

G. H. Schubert

Godec v volčji jami

Ob 20 letnici Aškerčeve smrti sem se spomnil, da sem nekoč čital v nemščini zgodbo, ki močno spominja »Godčeve balade«. Našel sem jo vnovič v zborniku Jelinek-Pollak-Streinz Lesebuch für Gymnasien I, Wien 1920. Motiv je bržkone iz ljudskega izročila. Aškerčeva verzija se mi vidi verjetnejša od Schubertove. Evo besedila.

Nekdaj se je vračal domov godec s cerkvenega godu, na katerem je ljudem sviral pozno v noč. Možiček pa že tako in tako ni rad hodil po ravnem potu ter je zato v gostem gozdu, skozi katerega je moral, tako daleč zabredel na stran, da je naposled padel v jamo, ki jo je lovec izkopal zaradi volkov. Škripač se je že tako dovolj prestrašil, ko je meni nič tebi nič frčal z ravne zemlje v globino. Še huje pa ga je prevzelo, ko je priletel na nekaj živega, ki je besno poskakovalo, in ker je opazil, da je to volk, ki ga gleda z žarečimi očmi. Mož ni imel drugega v roki ko svoje gosli in v bojzani prične pred odprtim volčjim žrelom svirati vse svoje napeve, ki pa se tokrat niti njemu samemu niso zdeli kdo ve kaj poskočni. Volku pa se je morala ta glasba zdeti prav posebno lepa in ganljiva, zakaj neumna zver je začela glasno tuliti, kakor se to pač dogaja tudi pri naših muzikalnih psih, kadar slišijo zvenk in brenk. Drugi volcje zunaj v hosti, ki so čuli svojega tovariša v jami, so mu pritegnili. Zavijali so včasih že jako blizu in cigalec, ki bi ga bil komaj en volk sit, kaj šele dva, se je moral vsak trenutek bati, da pride v jamo še drugi, mogoče celo tretji in četrti gost k njegovemu bornemu mescu.

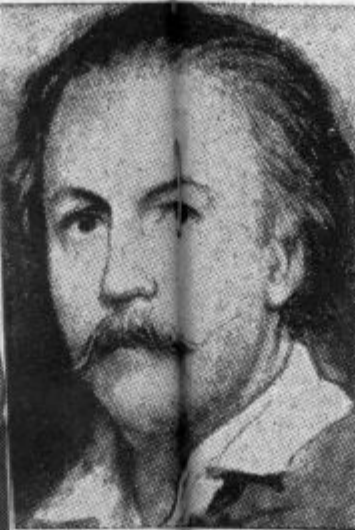
Naš kapelnik v pustinji se je med tem venomer oziral kvišku, češ ali se ne bo že zdanilo, kajti goslanje se mu svoj živí dan ni toliko zavleklo in se mu zagrenilo kakor tu pred volkom. In rajši bi bil celih dvajset let vse delavnike drva sekal. A predež je napačilo jutro, sta mu že počili dve struni na goslih. Ko se je storil dan, se je pretr-

gala še tretja. Sedaj je godec igral na četrti in zadnji. Da mu je resknila še ta, mu volk, še bolj sestradan po dolgotrajnem tuljenju, pač ne bi bil dal časa za navijanje novih strun, ampak bi ga bil požrl. Tedaj je na srečo prišel stari Jošt, lovec, ki je volka že od daleč slišal, v bližini pa tudi godca začul. Še o pravem času je potegnil kapelnika izpred lačnega volka in potlej tega ustrelil. Goslar je potihem odrinil svojo pot in sklenil, da bo posej rajši hodil za dne in naravnost domov. Goslanja po krčmah pa se je bil silno naveličal. Svojim tovarišem je rekel, da si bo posihdob svoj vsakdanji kruh služil s šivanko (bil je namreč krojač). Ako bi pa še kedaj hotel kaj na strune zasvirati, bi storil to prej v cerkvi ko pa v gostilnici: saj odondot je ravnejša in varnejša pot proti domu.

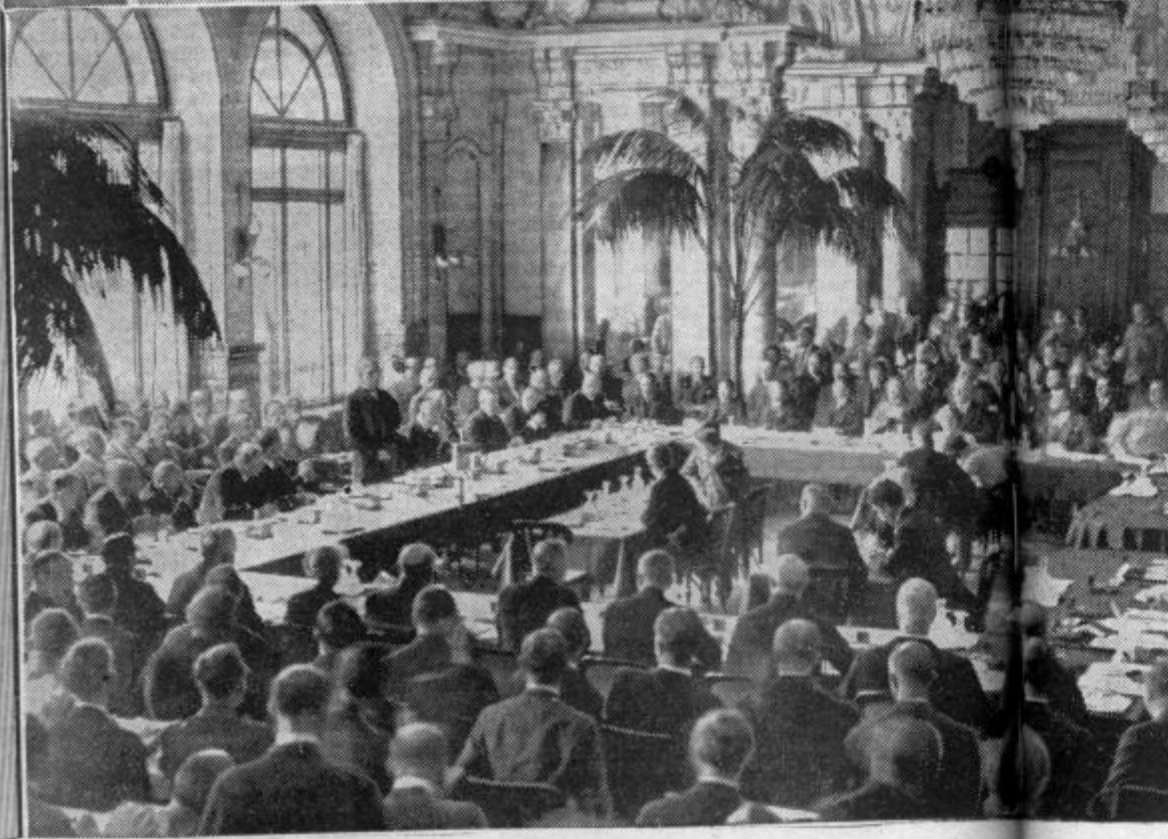
A. D.

A. WETTER: Starka (lesorez)

Zgoraj (levo): predsednik francoske republike Albert Lebrun pred fotografno kamero. (V sredi): Francoski slikar Gustave Dore, čigastoletnico rojstva praznujejo Parizu z razstavo njegovih del. — (Desno): Pariški profesor Confida pri pouku modernih jezikov s svojo novo metodo modelov.

Spodaj (levo): Prizor s sedanje lausanske konference. — (Desno): Obiranje češenj.

V notranjosti Nove Gvineje

Velikanski otok, ki nosi ime Nova Gvineja, je največja kopnina v Južnem morju, hkrati pa tudi najmanj poznan svet, čeprav je razmeroma blizu Avstralije. Pred vojno je bil otok vsaj teoretično razdeljen na tri dele; severovzhod je bil holandski, jug angleški, širok pas severnega dela je pa pripadal Nemčiji. Ta del je zdaj pod avstralskim mandatom. V resnici pa sega vpliv oblastev le plitvo v notranjost otoka, ki je še povsem prvobiten svet in le malo raziskan. Zla-

delo, ki je bilo doslej storjeno na katerikoli otoku Južnega morja. Četa, ki je mahnila v notranjost dežele, se je imenovala »patrulja severovzhoda«. Poveljevala sta ji belca M. Charles in H. Karius, ki sta jima bila dodeljena še neki pravnik in pa vojaški častnik Champion.

Naloga odprave je bila prodreti vzdolž reke Fly do izvira, prekoračiti osrednji gorski masiv in se vrniti ob reki Sepik. Prva reka se izliva v morje v Papuazijskem zalivu, njena smer je sko-

Groteskne krinké Papuancev, sestavljene iz ptičjega perja in živalskih zob

sti velja to za holandski kos, medtem pa so se Angleži in Nemci vsaj za zemljepisno proučitev svojega ozemlja dokaj bolj pobrigali in raziskali vsaj pasove ob rekah, kolikor moči visoko do izvira. Je pa otok posebno v sredini zelo gorat in zaradi tega težko pristopen.

Nedavno je izšla nova knjiga o potovanju po Novi Gvineji. Avtor je Ivan F. Champion, ki je prinesel iz osrčja otoka pojno svežih zanimivosti. Potovanje je bilo organizirano pod vodstvom guvernerja angleške Nove Gvineje, ki sam smatra ta podvig za najtežavnejše in hkrati za najuspešnejše raziskovalno

raj natanko od severa proti jugu, izvir pa ob vznožju nad 2000 m visokega Mont Blucherja, za katerim se pa dvigajo še druge, 3000 do 3600 metrov visoke gore. Vzhodno od tod se vzpenja skoraj nepristopno apneno gorstvo, na čigar severnem znožju je izvirek reke Sepik, ki se izliva v morje točno nasproti Admiralskih otokov. Najtrši oreh v tem gorovju je bila za odpravo tako zvana »apnena zapreka«, izpod katere se je morala odprava po nekaj mesecih vrniti, ne da bi prišla na vrh.

Šele naslednje leto (1927) se je slednjič posrečilo bolje opremljeni in z več

nosači oskrbljeni odpravi po nečloveških naporih prekoračiti »apneno zapreko« v višini 2500 m. Vodil jih je to pot izkušeni poglavar vasi Bolivip: Tamsimara. Z grebena so med vodovjem, ki teče proti severu, zagledali prvo reko Takim in šele precej pozneje se jim je posrečilo prodreti tudi do reke Sepik.

Od vsega početka je napredovala odprava po reki Fly, deloma s čolni, deloma s splavi, ki jih je bilo treba sproti graditi. Po vodi je premerila približno tisoč kilometrov. Že iz te številke se vidi, da je Nova Gvineja dežela velikih razdalj. Samo treba je upoštevati pri tem, da teče Fly zelo vijugasto in premeri na tisoč km toka komaj 250 km zračne črte.

Odprava skoraj na vsej poti ni imela posebnih sitnosti z domačini. Le enkrat ali dvakrat sta morala Champion in Karius ohraniti vso hladnokrvnost, da sta odvrnila Papuance od nepremišljenega krvavega napada in jim vlila nekaj potrebnega spoštovanja do članov odprave. Drugeče pa so bili raziskovalci, brž ko so se domačini prepričali o njih miroljubnih namenih, deležni vsaj njihove gostoljubnosti, če že ne prijaznosti in prijateljstva, ki ga je težko zahtevati od teh ljudi.

Sicer pa ni nikoli nikjer glavna briga studijske odprave, kako bo izhajala z domačini, marveč kako si bo sproti preskrbela potrebni živež. To se morda čudno zdi na prvi mah, ker gre za tropične kraje, z bujno vegetacijo in džunglami polnimi divjačine. Med vsem kar rodi Nova Gvineja, je kaj malo užitnega. Glavni sadeži so taro, sladki krompir, banane, sagu in pandanus, toda te ne rastejo povsod in zaradi tega je posebno težko prehranjevati nosače-domačine. Sicer je pa z nosači itak vedno težava. Ko si si jih enkrat s trudom nabral, ti o prvi priliki spet pobegnejo.

Po rekah je prodirala odprava še dokaj hitro. Težja je bila pot po džunglah, kjer so jo ovirala zlasti številna močvirja, še napornejše in počasnejše pa je bilo prodiranje v goratem terenu zaradi izredno razbitega in razjedenege skalovja od apnenca. Velike težave je delalo tudi vprašanje jezika, ker plemena, da si žive skupaj, dostikrat govoré tako različna narečja, da se niti med seboj ne morejo sporazumeti. Še najdlje prideš v teh krajih z znaki in mimiko.

Papuanci na Novi Gvineji so v vsakem pogledu še zelo primitivni. Kultura teh antropofagov je še vsa kakor v ka-

meniti dobi. O pridobivanju in uporabi kovin ne vedo ničesar. Redki železni in jekleni predmeti, ki se najdejo med njimi, veljajo za največje dragocenosti in služijo čisto kot menjalno sredstvo.

Kakor mnoga stara, primitivna plemena imajo tudi Papuanci dobro razvit čut za umetnost. To se posebno opaža na njih ornamentih pa tudi v vseh njihovih verskih obredih, ki pa — mimogrede povedano — temelje na najstrašnejšem praznoverju. Imajo tudi nekatere glasbene instrumente, zlasti neke vrste dolgih flavt, ki so posvečene in igrajo v vseh verskih obredih veliko vlogo. Ženske teh glasbil sploh ne smejo videti.

Kar se tiče okrasja, je treba povedati, da ni v nikaki zvezi z obleko, iz preprostega vzroka, ker hodijo ti ljudje golí ali vsaj napol goli. Tem bogateje si pa tetovirajo kožo. V nos in ušesa si vtikajo rogove, zobe, kljune, ptičja peresa, kar vse ima neki skrivnostni pomen, številčno pa kaže, koliko ubojev in umorov ima že kateri na vesti.

Višino papuanske umetnosti najbolje izpričujejo njih skulpture v kamnu in lesu. Priznati je treba, da v tem pogledu papuanska bivališča na Novi Gvineji niso brez neke estetične vrednosti. Povsod, kjer je le kaj prostora, so izrezljani ornamentí, večji del v lesu, dostikrat pa tudi v kamnu, velikih ploščah, ki obdajajo njihova domovja in svetišča.

Najčistejše mesto na svetu

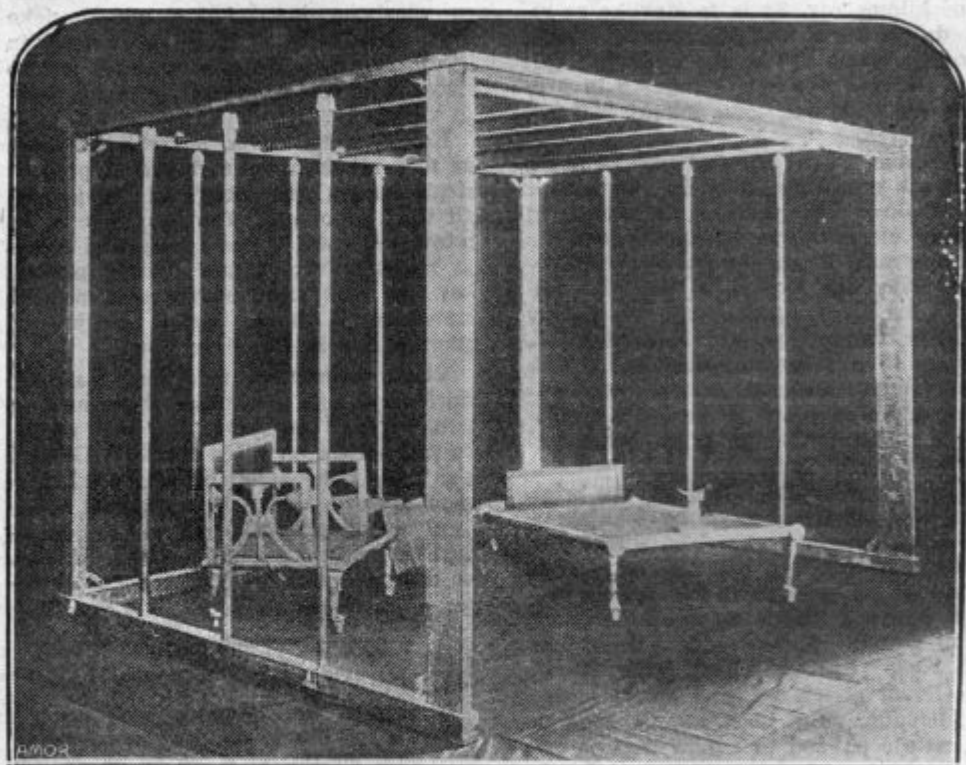
Zdravstven list v Chicagu je priobčil članek o sorazmerni snagi po evropskih in ameriških mestih, ki si jih je na svojem potovanju ogledal dr. George Soper. Neka ameriška mesta so v tej točki precej pred našimi, pri vsem tem pa jih mnoga evropska znatno prekašajo. Palmo nosi Monakovo, kjer so tlak, trgi, ljudski vrtovi tako pometeni, da bi ro njih zaman skal papirčka ali oluoka. Mestoma so nastavljene košare za odpadke in tenkovestni Monakovci jih skrbno polnijo. Te smetišnice se pogosto izpraznijo. V New Yorku dvigajo avtomobili dokaj prahu, ki ga veter na vse strani razpihava. Ob najmanjši sapici je, zrak poln prašine in papirnih koscev. Pljuča kakor oči trpe zaradi tega, pa tudi obleka je venomer videti slabo očejena. Tako vsaj zaključuje Soper, ki je pohvalil Pariz češ da ne štedi vode pri pranju cest. Odobrava tudi način, kako Nemci, Angličani, Avstrijci, Čehoslovaki zbirajo vsakovrstno nesnago, neizogibno po velikih mestih.

Umetno mizarstvo pred 5000 leti

Arheološki odpravi Boston Harvard, ki se mudi v Egiptu, se je posrečilo točno rekonstruirati leseno, z zlatom obloženo pohištvo, čigar ostanke je našla v grobnici kraljice Heteferes, matere slavnega faraona Keopsa, ki je dal zgraditi največjo piramido pri Gizeh. Pohištvo, ki ga je podaril kraljici njen mož, okrog

sov je bilo razloženih po alabastrovi krsti, nekaj jih je pa ležalo zadaj. Leseni deli so seveda skoraj popolnoma izginiti ali ostala je zlata armatura, s katero je bil les obložen in na podlagi te so se lahko rekonstruirali vsi manjkajoči deli.

V celoti je bila sestavljena oprema iz 25 kosov, ki so bili spojeni med seboj

Zložljiva sobica s kosi pohištva, ki so jo našli v grobnici kraljice Heteferes

leta 3000 pr. Kr. vladajoči Sneferu, sestoji iz nekakšne zložljive sobe, v kateri je stala postelja, fotelj, skrinjica za lepotečije in podglavnik.

To je prvi primer, da se je našla te vrste oprema v celoti. Slične kose pohištva je našel tudi pookoni C. M. Firth v neki grobnici, izkopani pod obzidjem okrog zozerske piramide; toda v tako slabem stanju, da se skoraj ni več poznalo, kaj naj predstavljajo.

Grobnica Keopsove matere je bila odkrita marca 1925, raziskala pa jo je ameriška odprava v letih 1926-1927. Opremo je našla razloženo. Večina ko-

po čepkih in utorih. Ploskve, ki so morale biti posebno močne, so bile iz bakra. Prav tako so bili ogli zložljive sobice okrepjeni z okovami od masivnega bakra. Nekateri bakreni deli so se še našli spojeni z zlatom, ki pa je bil bolj za okras kakor za vezavo, ker se v trdnosti z bakrom ne more primerjati. Z ob časa pa je bakrene dele tako razdejal, da jih ni bilo močii neposredno uporabiti za rekonstrukcijo, marveč je bilo treba od njih narediti točne posnetke, dočim se je zlato vse lahko porabilo.

Rekonstrukcija te stare egiptanske kraljevske opreme je bila zelo delikat-

no delo. Zato so najprvo naredili za polovico pomanjšan model zložljive sobice in na podlagi tega šele sobo v naravni velikosti.

Najprvo so naredili podboje in vrezali vanje nekdanje hierogliffe, katerih vtiski so se verno ohranili v zlati oblogi. Sohe so spojili s prečkami točno na isti način kakor stari egiptski mojster in jih potlej okrepili z bakrenimi okovi. Zvezane dele so nato opremili z zlatimi obložki na tistih mestih, kjer so se ti ujemali z lesom. Obložki so iz tolčenih zlatih ploščic ali lističev različne debeline. Na ta način je nastalo ogrodje oklepajoče sobni prostor. Med podboji je bilo še deset stebričev in sicer po trije ob straneh, štirje pa zadržaj. Ti stebriči so bili iz lesa, toda v vsej višini obloženi z zlatom v obliki valja, ki je bil na šivu zvarjen. Na vrhu so stebriči izoblikovani v nekakšne čebulice s čepi, s katerimi so pritrjene v prečkah, ki jim služijo vsi stebriči za oporo. Na ta način so se postopoma in strogo po starem osnutku sestavili in združili vsi deli opreme, ki je bila res mojstrsko delo umetnega mizarstva, ključavničarstva in pasarstva.

Ko so grobnico odprli, se je najprvo posrečilo dešifrirati ime Sneferu, vrezano na neki plošči, ki je stala poleg krste. Kmalu so dooznali, da je bila ta plošča del z zlatom in keramičnimi vložki okrašene skrinjice, ki je bila seveda ob odkritju grobnice že prazna in katere les je že ves sprhnel v peščico rjavega prahu. Toda tudi od skrinje se je ohranila kovinska oprema, po kateri so se dale točno povzeti vse velikosti.

Na fleh so našli ostanke še nekaj drugih skrinjic, v katerih je bilo po vsej priliki perilo, kakor se je dalo presoditi po ostankih. Sodijo, da bi morala biti zložljiva soba postavljena v neki drugi grobnici, za prenos v Gizeh pa so jo razstavili in spravili zastore, s katerimi so bile zavešene stene, v skrinjico. Tudi ostanki te skrinjice so se toliko ohranili, da jo bodo lahko rekonstruirali.

Poleg nešteti drugih predmetov, ki so jih že zbrali arheologi in ki nam govore o življenju starih Egipčanov, imamo zdaj tudi točni posnetek vsaj nekaterih kosov njihove hišne opreme. Samo glede lesa, iz katerega je bila narejena, si učenjaki še niso edini. Sodeč po nekaterih zgodovinskih beležkah je utegnili biti ta kraljevska sobica iz cedrovine, ki jo je dal kralj Sneferu nekoč pripeljati celih štirideset ladij iz Sirije.

Barvane ceste

Na Angleškem grade zdaj vse nove betonske ceste v raznih barvah. Tako imajo tamkaj že oranžne, rdeče in zelene ceste. Namen barvanja je, da se zlasti avtomobilistom olajša orientacija po zemljevidih, na katerih se tudi ceste zarišejo v odgovarjajočih barvah. Razen tega imajo barvne ceste veliko prednost, da se od njih izredno jasno odražajo vsi prometni znaki. Anglija ima zdaj že preko 250 km betonskih cest, med katerimi so nekatere stare že 15 let, pa še zdaj izvrstno služijo prometu pri malenkostnih vzdrževalnih stroških.

»Prvi poskuse«
(Izrežanka
K. Pierson Blötor)

Letalska ekspedicija na Mount Everest

Najvišja gora na svetu Mount Everest je doslej zavrnila še vse naskakovalce. Angleži so že trikrat poskušali priti na vrh, a brez uspeha. Zadnja odprava 1924 se je celo tragično končala, ker sta se na poslednjem odločilnem naskoku izgubila udeleženca Irvine in Malory. Po vsej priliki se jima je posrečilo priti kakih 8600 metrov visoko. Nekateri sodijo celo, da sta prišla prav na vrh, kar pa je prav malo verjetno.

menu dvignili nad himalajskega velikana. Darjeeling, kamor se zatekajo čez poletje v Indiji naseljeni Angleži, je prav pripravna baza za odprave na Mount Everest in tudi vse tri angleške ekspedicije so odrinile od tod. Za letala so tu vedno pripravljene zaloge bencina in potrebne opreme.

Nemški letalci bodo uporabljali enokrilnik z zaprto kabino, v kateri bodo najmodernejši kisikovi aparati, opremljeni s posebej v ta namen prirejenim višinskim motorjem. Kakor pravi prvi nemški pilot Ruge,

Mount Everest

Glede na izredno sposobnost in uspehe letalstva ni nič čudnega, če se govori, da namerava ta ali oni priti na vrh Everesta po zraku. Zadnji čas se je prav resno pripravljaj na tak polet znameniti švicarski alpinski letalec Mittelholzer. Ta drzni pilot je preletel že goro Demavend v Perziji, Kenio in Kilimandžaro v osrednji Afriki, pa bi se mu nemara posrečilo dvigniti se tudi na očaka vseh gora Everest.

Sportniki in znanstveniki so že napeto pričakovali njegovega podviga, ali Mittelholzer jim je v poslednjem trenutku pokvaril veselje. Polet, ki ga je pripravljaj, je zdaj za nekaj časa odložil, češ da so preveliki stroški. Zdaj pa pišejo časopisi, da se pripravljajo na Mount Everest trije nemški letalci. Poleteti nameravajo najprvo do gorskega letovišča Darjeelinga v Sikkimu, odkoder se bodo ob ugodnem vre-

ta polet ne bo znanstvenega značaja, marveč ima le namen pripraviti pot poznejšim letalskim ekspedicijam. Gre tedaj za nekak izvidniški polet, ki pa seveda vseeno meri na rekord prvega zavojevanja Everesta. Sicer nikjer ni bilo rečeno, da bodo delali nemški letalci fotografične snetke, ali da bodo celo filmali, toda to se razume samo po sebi, ker se za sam zračni sprehod nad Himalajo pač ne žrtvujejo kar tako skoraj trije milijoni dinarjev, kolikor bo veljala ekspedicija. Zlasti pa današnja Nemčija nima na razpolago tako globokih fondov, da bi lahko zajemala iz njih za tako negotovo slavo, zlasti ko je potrebnih toliko drugih koristnejših in vendar nič manj zanimivih ekspedicij.

Nemški list »Flieger« piše, da sta Ruge in Fernstädt tista letalca, ki se jima je pred desetimi leti prvima posrečilo pristati na

Zugspitze (2690 m), tretji udeleženec odprave, Bassler pa je 1914 prvi preletel progo Berlin-Carigrad s potniki. K temu bi bilo samo pripomniti, da je med Zugspitze in Everestom precej velika razlika in da je od Berlina do Darjeelinga precej dlje kot od Spreve do Bospora, da torej ti nemški argumenti še ne jamčijo za uspeh, dasi so se letala med tem res zelo izpopolnila.

Vrh Everesta se dviga kakor znano 8841 metrov visoko nad morjem. Z letalom se bo treba dvigniti tedaj najmanj 9000 metrov visoko, kar je že čisto prosto v zraku prav težka naloga. V tem posebnem primeru pa je cela reč še dokaj težja, ker se bo moralo letalo takoj nad Darjeelingom dvigniti že razmeroma zelo visoko in potlej cele ure leteti nad povprečno 7000 metrov visokim predgorjem z velikanskimi ledniki, grebeni

in vršaci, kjer je popolnoma nemogoče pristati. Če je letalec visoko, res da tudi še s pokvarjenim motorjem lahko daleč leti, toda vseeno je treba upoštevati, da je Darjeeling v zračni črti oddaljen 200 km od Everesta in da je letalec, čim se dvigne z letališča, takoj sredi gora. Morda bodo nemški letalci, ki so nedvomno temeljito proučili svoj »vozni red«, skušali po zgledu angleških ekspedicij napraviti ovinek preko Tibeta in od severa poleteti nad Everest. Ali če se jim kaj ponesreči, utegne priti v tem primeru do političnih zapletljajev, ker gospodar Tibeta Dalaj lama ni več voljan trpeti sličnih ekspedicij na svojem ozemlju. Sicer je pa prezgodaj govoriti o vseh teh kombinacijah, dokler Nemci sami ne razodenejo javnosti kaj več o svojem načrtu.

Dva rimska cesarja na otoku Capri

Dva znamenita dogodka beleži zgodovina po zmagoslavni vrnitvi rimskega cesarja Avgusta iz Egipta: Recitacijo pravkar dokončane Virgilove pesnitve »Georgica« v vasici Atella, ki je slovela tisti čas po svojem ljudskem teatru, pa cesarjev prvi obisk na otoku Capri. Legenda pripoveduje, da je za cesarjevega prihoda iznova ozelenela in pogнала cvetje stara posušena vinska trta, tolikšno je bilo navdušenje. Naj je že bilo tako ali drugače, res pa je, da je krasni otok napravil na cesarja tako globok vtisk, da je bil eden njegovih prvih državninskih činov odcepitev Caprija od napolijske odvisnosti. Otok je postal privatna cesarska last. Napoli pa je dobil v zameno znatno večji otok Ischio.

Ne ve se točno, kolikokrat je bival rimski cesar tukaj na oddihu, znano pa je, da je bil poslednjikrat na otoku leta 14 po Kr., kratek čas pred svojo smrtjo. Ob začetku svoje vlade je prišel na otok iskat moči za napore in skrbi, ki mu jih je nalagala oblast, in spet se je vrnil tjakaj pred smrtjo, da bi se poslednjč navžil večne lepote tega divnega kraja. Svetonij, ki je opisal poslednji cesarjev poset, pravi, da se je Avgust po izkrcanju na Capriju dolgo razgovarjal z ljudmi. Zanimal se je zlasti za igre mladeničev, ki so hodili takrat še v grški nošnji, potlej je povabil svoje prijatelje na enega svojih gradov nad morjem in tamkaj, na višavi je prižgal na grobu svojega ljubljencega Mazgabe mrtvaško luč in začel slaviti v grških verzih svojega umrlega tovariša.

In v tej zvezdati noči, ko se je z morja in od skalnih čeri odbijal lesk na Mazgabovem grobu prižganih plamenic, je stal poleg cesarja tudi on, Tiberij, častihlepni in molčeči Tiberij v spremstvu grškega astrologa Trasila, svojega prijatelja z otoka Roda, ki mu je ostal zveš od smrti.

Neekaj dni pozneje je podedoval Tiberij cesarstvo. Bila je težka dediščina, zakaj, če je bilo že Avgustovo vladanje zamračeno zaradi uporov in spletak, je bilo Tiberijevo še v bolj zvrhani méri. Častihlepnost njegove matere Livije, smrt sina edince Druza in borba, ki jo je moral bojovati zoper Germanikovo vdovo Agripino pa strah pred večnimi zarotami, sta ga slednjč pripravila do tega, da je preložil prestol iz Rima na otok Capri. Rimljani mu tega nikoli niso oprostili.

Nedvomno je bila premena prestolnice čin slabotnosti, ki pa se zdi vsakomur opravičljiv, kdor je do dna proučil mračni in vase zaprti značaj cesarjev. Seveda pa ni rečeno, da je cesarju ugajalo v samotji in da je v brezdelju zanemarjal oblast. Nasprotno, ves čas je ostal v samoti otočka zvest čuvar rimske veličine in pege, ki se drže njegovega vladanja, so razumljive, če pomislimo, da je bilo treba trde in brezobzirne roke, če je hotel odriniti naval spletak svojih sovražnikov. Zdi se, da so se na Capriju ohranili sledovi te cesarske drame zlasti okrog votline Mastromanie.

Pred prihodom Avgusta sta bili na otoku samo dve vasi: Capri ob morju in Anacapri na višavju. Pozneje pa je vzraslo še nešteto letovišč in bivališč, zgrajenih z velikimi stroški. Izboljšala so se prirodna pristanišča, napravili so se nasipi in tako je ves otok počasi postal en sam ogromen park, za čigar varnost je skrbelo, kakor je dejal Tacit, eno samo dostopnišče in čigar prirodne obrambo so tvorili strmi skalnati bregovi in globoko morje ob znožju.

Navzlic raziskovanjem domačih učenjakov pa se da ugotoviti med razvalinami tistih 12 vil, o katerih poročá Tacit, da si jih je dal zgraditi Tiberij, in zaman se tudi skuša razločiti, kaj je dal sezidati Avgust in kaj se je napravilo pod njegovim naslednikom. Vendar pa je ostalo troje zgradb:

Vila Jovis, ki se dviga liki trdnjava na skrajnem vzhodnem koncu otoka in ki je po vsej priliki tista, ki jo je Plinij imenoval »Tiberijevo trdnjavo«, potlej mogočna »Palača na morju«, stoječa na navnici, ki se razteza od Marina Grande do pod Solara, in ki je po vsej priliki služila za prijetno poletno rezidenco, ter slednjič šele kasneje izkopana »vila« pri Castiglione, ki pa je bila pozneje spet opuščena, ko so izžrpali iz nje dragocene mozaike in freske. Najlepša in najmočnejša vladarica nad vso pokrajino pa je vendarle »Vila Jovis«, ki jo je Tiberij baje posvetil samemu poglavarju bogov.

Ta svojevrstna palača, ki bolj spominja na obrambno trdnjavo ko na rezidenco rimskega cesarja, je prilepljena na pečino, ki se spušča 300 metrov navpik proti zaseki med Caprijem in celino. Še zdaj mogočna razvalina Tiberijevega svetilnika, ki ga je porušila strela, pa je bil kasneje pozidan po Domicianu in o katerem pravi Stacij, da je bil nanj ljubosumen celo mesec na nebu, pa stoji kakor mrk čuvar Tiberijeve trdnjave.

Lahko si zamislimo tragične ure, ki jih je prebil Tiberij v tem zidovju, ko mu je

stregla po življenju Sejanova zarota in ko je zvedel, da je lastna žena zastupila njegovega sina. Vse se je rušilo krog njega in med tem, ko je v Rimu tekla kri zločinov in vstaje, se je Tiberij zapel v svoji trdnjavi, ki je poslej nikoli več ni zapustil.

Podnevi se mu je opajalo oko na najširšem in najjasnejšem razgledu, ki se odpira z otoka, ponoči pa je razbiral v zvezdah neizmenno globokega neba tajno svoje usode.

Žalne cvetlice

Američani, ki toliko č. že na vnanjosti, so zdaj spravili na trg cvetlice, ki se, oropane živih barv, zelo dobro ujema z mračnim nastrojenjem žalnih svečanosti. V pogrebne vence se vpletajo »sive vrtnice«, ki jih dobivajo na ta način, da barvne cvetove infiltrirajo z neko črno barvo. Rože se vtaknejo za četrt ure s pečlji v naftolno črnilo in beli cvetovi se navzamejo mračno sive barve, ne da bi pri tem izgubile prvotni vonj, ali količkaj spremenile obliko.

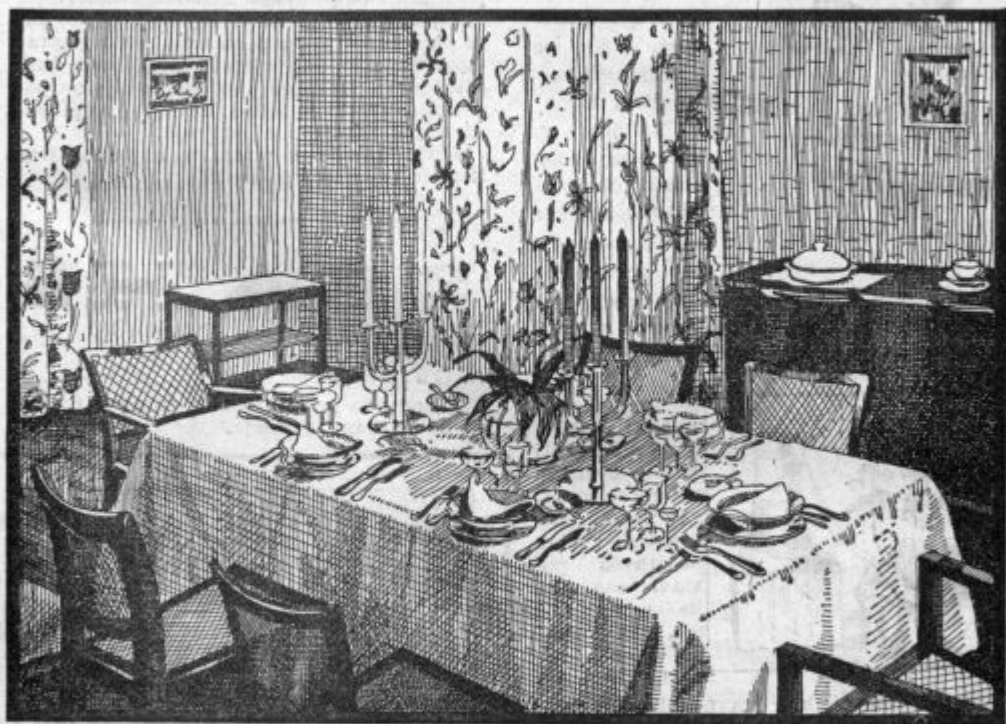
HOLANDSKI RIBIČI (Foto studija)

CLOVEK IN DOM

Pogrnjena miza

Do neba segajo naši dobri sklepi, ko začnemo s sedemnajstimi leti sanjati o svojem bodočem domu. Takrat se nam zdi, da so oblikovalne sile v nas neizčrpne. Uničujoča moč navade in vsakdanjosti pa nas počasi tako utruji, da nas čez nekaj let prav nič več ne zaboli, če pogrnemo mizo, ko se vrne z dela, mizo le s polovico že nekoliko umazanega prta in postavimo nanj krožnik večno se ponavljajoče jedi.

mo posodje, tisto pa okusno in iz solidnega porcelana. Košarica za kruh naj ne bo iz kake navadne kovine, od katere se kruh navzame neprijetnega okusa, tudi ne iz keramičnega blaga, ki se zaradi velike uporabe kmalu okruši ali razbije, marveč pletena iz mehkega basta, ker se taka pecivu najbolj prilaga. Na mizo spada še dobro stoječa in nepocejajoča kavina ročka pa vaza preprostih cvetlic, ki lepo spopolnjuje tihožitje vsakdanje mize.

Zakaj se resno mišljeni dobri sklepi tolikokrat ne uresničijo? Ker znerom preveč zahtevamo. Ker smo se v mladosti zasanjali v nekakšen večni praznik, ki v vsakdanjem življenju pač ni mogoč, in ker zamenjavamo kulturo in bogastvo.

Nekaj prijetnega pa ima lahko tudi vsakdanja miza, če le poglavitna oprema, kakor prti, posoda in pribor ni prefino. Beli prti se sicer precej rabijo, toda v okras mizi so samo tedaj, če res ni na njih najmanjšega madeža. Zato pa je pametnejše, da se za obede pogrne miza s pisanim prtom, ki ga ni treba vsak dan menjati, beli prti naj se pa shranijo za bolj slovesne prilike. Navada, da se daje za vsak dan prav slaba posoda, paradni porcelan se pa hrani za slavnosti, ni pametna. Bolje je imeti eno sa-

Posoda za sadje lahko mizo zelo poživl, če je preprosta in lepih barv. Tisti moderni, futuristični izrodki, ki se zdaj prodajajo za serviranje sadja, pa so strašno nesmiselni in popolnoma nepraktični. Le škoda, da se take »posode« nihče ne upa kritizirati, ker vsak misli, da res predstavljajo moderno stvarnost. So pa že neprimerno lepši tisti stekleni, trebušnati nastavki z rahlo valovitim robom, kakršne so postavljale na mizo še naše stare matere, z dobro porcijo domačega pridelka in vmes potaknjenimi rožiči, ki so strčali kakor bodice iz ježa.

Kadar imajo otroci god ali rojstni dan, ne sme poskrbeti mati samo za slaščice in čokolado, marveč mora nuditi deci tudi kaj lepega za oči. Otroške mizice naj se prevlečejo z barvastim svilenim papirjem. Kon-

feti pričarajo v te zasilne prtiče še večjo barvitost in pestrost, ki se slednjič obogati še s čokoladnimi kroščki in drugimi živalcami, ki lazijo med sladkimi kolači, igračami in drugimi darili.

Za slavnostno pogrnjeno mizo so brezmadežna belina platnena prta, lesk srebra in barvni refleksi cvetlic trije poglavitni akordi. In če se preliva med njimi še medla luč ne premočne razsvetljave, bo postalo nastrojenje kmalu razigrano kakor vino v čašah in zabava bo okrepcala dušo kakor kuhinjske dobrote telo. I. D.

Kjer se rabi v gospodinjstvu mnogo citrón ali drugega sadnega soka, je priporočljiva majhna sadna stiskalnica, na kateri se da iztisniti do dvanajst sadežev zaporedoma, ne

da bi zastalo odtekanje soka zaradi zastajajočega mesa. Sok se da iztisniti do zadnje kapljice, tako da se nabava stiskalnice že s samimi prihranki kmalu »izplača«.

Če nimaš koga, ki bi ti za časa tvoje odsotnosti zalival cvetlice, potem si pomagaj takole: Na nekoliko zvišan podstavek postavi čašo vode in napelji iz nje trak gostejše bombaževnaste tkanine v

cvetlični lonček, kjer ga nekoliko zagrebi v prst. Po traku, ki mora biti že prej namočen, se izceja vedno zadosti vlage, da cvetlici ni presuho.

Preden odpotujete na počitnice

Dostikrat vas moti na oddihu, da ste s svojimi mislimi preveč doma, da vam zunanaj pridejo na um neštete reči, za katere se vam zdi, da pred odhodom niste zadosti preskrbeli. Zato je treba pred vsakim odpotovanjem pomisliti na naslednje stvari.

Ni treba, da bi povsod jemali otroke s seboj. Zlasti za starejšo dečo bo nemara celo koristno, če se za ta čas pošlje v kakšno otroško zavetišče. Preskrbite si torej pravočasno prospekte.

Za živali se bodo morda že rajši zavzeli kakri prijatelji, drugače jih pa zaupajte ka-

kemu društvu prijateljev živali, kjer gotovo ne bodo slabo preskrbljene.

Prav tako je s cveticami. Precej nejevolje si prihranite, če jih daste v oskrbo vrtnarju.

Nikoli ne boste imeli na letovišču pravega miru, če stanovanje ni zavarovano. Torej pravočasno poskrbeti zavarovanje!

Na svoje časopise je človek tako navajen, da tudi izven doma, pa imej še toliko zabave, ne moreš strpeti brez njih. Zaradi tega je treba pravočasno sporočiti upravi listov spremembo naslova. Tudi pošta bo radevolje pošljala na novi naslov, če ne pozabite storiti potrebnih korakov.

Poskrbeti je treba dalje za telefon, da se morda za ta čas odklopi in vlijudno je obvestiti tudi plinarno in elektrarno, da ne pošljata zaman svojih zaračunjevalcev.

Pipe in petelini, ki ne zapirajo tesno, naj se pred odpotovanjem na vsak način popravijo. Slednjič pa je treba pregledati tudi ključavnico lastnega kovčega, ker je na potovanju precej nerodno, če se kovčegi samovoljno zapirajo in odpirajo.

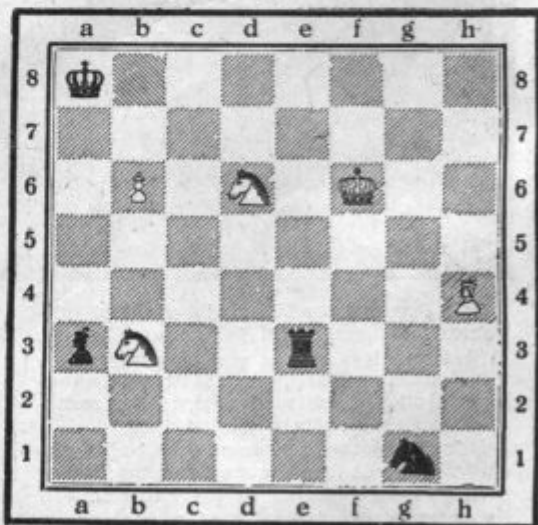
Skrbi zaklenite doma v najtemnejšem kotu in vse pojde po sreči!

SAHU

Problem 1

A. Gurvič, Moskva

1. nagrada na študijskem turnirju ruskega šahovskega turnirja.

Beli na potezi. Borba neodločena.

Kazalo

za 11. knjigo je priloženo današnji številki,

JAPONSKA

V SLIKI IN BESEDI

Tedaj so se začeli Japonski diplomati pogajati za celo vrsto pogodb, ki naj bi japonski državi dale enakost z ostalimi velesilami s tem, da se odpravijo osovražena konzularna sodišča. Velika Britanija in Zedinjene države so prve pristale na opustitev svojih teritorialnih pravic.

Po vojni s Kitajci je naraščalo sovraštvo proti Rusiji po vsem cesarstvu. Rusija je stala na čelu trozveze, ki je Japonsko oropala velikega dela sadov svoje zmage. Zaradi tega je Japonska sklenila zvezo z Anglijo. Vojna z Rusijo je bila neizogibna.

ZNAMKE

PRIPOVEDUJEJO

Dežela, kjer ni brezposelnosti

Okoli leta 1000 je jadral pogumni Vikingovec Leif Ericson z Islanda proti tistemu obrežnemu delu severnoameriške celine, ki se danes imenuje Nova Angleška. Čez dve leti se je vrnil v domovino in Ericsonove pripovedke o novo odkriti deželi so kmalu postale jedro islandske narodne poezije, ki se je po ustnem izročilu podedovala od rodu do rodu.

Ko se je stoletja kasneje mudil na Islandu Kristof Kolumb, je tudi on čul povesti o tajinstveni deželi, daleč nekje na zapadu onkraj morja. In ker je v vsaki povesti zrnce resnice, ni izključeno, da je Kolumb prav ob tisti priliki prišel na misel, da mora biti zemlja prav za prav okrogla. Na

Islandu ni ne drevja ne železnic niti policije in jetnišnic. Island ne vzdržuje niti vojske niti mornarice, ne pozna protačunskih težav ne brezposelnosti.

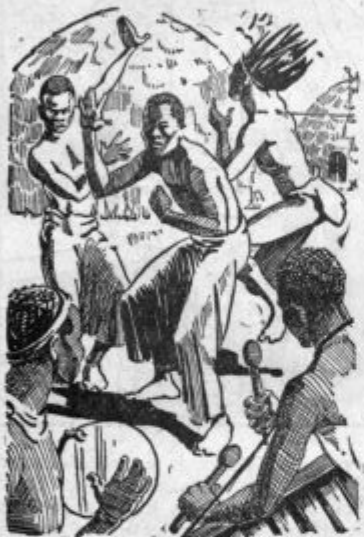

Ob tisočletnici samouprave te male dežele je bila izdana jubilejna znamka, na kateri je upodobljena ladja drznih pomorščakov Vikingov na razburkanem morju.

TRI MINUTE POTOVANJA

Plesi Zuluancev

Ljudje plešejo, odkar svet stoji. Plešejo, da izrazijo svoja čustva, primitivna plemena pa tudi v znak, da se je pričela vojna ali pa sklenil mir. Dandanašnji je ples že bolj družabna zabava kakor pa izrazno sredstvo, ali zaradi tega se nič manj ne pleše. Edino prav še plešejo primitivna ljudstva. Kdor je videl plesati Zuluance, je moral občutiti divjo življenjsko radost v njega neugnanem ritmu, ki je

podlaga vsakega resničnega plesa, za kakršnega imamo mi blazirani nadvilliziranci še vobče nekoliko smisla.

Pospremite me v duhu v zuluansko vas, neusmiljeno izpostavljeno pekočemu soncu in sedimo pod baldahin, pod katerim sedi že poglavar plemena s svojimi veljaki, pa si oglejmo njihov ples. Krasna telesa Zuluancev pridejo najbolj do veljave, kadar se sučejo po taktu »godbe« v domačih plesih. Vsaka kretnja je živ, močan izraz njihovih primitivnih občutkov. Mnogi slikarji in kiparji so že poskušali zajeti Zuluance v sproščenosti njihovih kretenj pa brez posebnega uspeha. Njihovi plesi se lahko samo vidijo.

Groteskne maske

Zulunci so skromni ljudje. V svojih ilovnatih kočah bolj životarijo nego žive in edino pravo veselje jim je ples. Komaj so se odpočili od ene veselice, se že vesele na prihodnjo. Pa jim ni treba nikoli predolgo čakati, da si spet lahko nadenejo pawsave od živalskih kož, lesene verige in ovratnice iz zob zverjadi, da vzemo v roke

solice in ščite pa hajd na veselo pirovanje. Njihovi kostumi in maske so sicer res skromne, zato pa pridejo tem bolj do veljave njihove krasne postave. Kar škoda je, da to lepo pleme tako naglo izumira. Še v razcapanih in od vseh vetrov vkup znešenih evropskih cunjah, ki jih nosijo po rudnikih in plantažah, se vidijo lepi in močni.

Orkester, ki jih spremlja pri plesu, je prav svojevrsten. Nekaj mož razbija po nečem, kar je še najbolj podobno ksilofonu, vmes ropočejo bobnarji, čez vse pa cvili nekaj solistov na policistovski piščalke. Ali najsi so instrumenti še tako klavrni, ritem je vendarle sijajen. Taka godba mora izsiliti sijajen ples. Kadar pleše Zuluane, si res priča pristnega Charlestona ali Blac Bottoma. Gole noge teptajo v prah, telesa se silno zvijajo in vrtinčijo v soncu, zraven pa zbor slokih, lepih zuluanskih deklet ploska takt v ritmu godbe in pripeva sinkope, ki so glasbeno ozadje vsakega plesa. Vse je primitivno, toda dovršeno, barbarsko pa vendar čudovito. Izraz divjine je kar strašen v svoji sili in gibanju.

Divji bojni plesi

Nekateri zuluanski plesi simbolizirajo lov. Muzika pripoveduje zgodbe strašnih lovcev in plesalci posnemajo v svojih kretanjah preganjano divjačino. Noben gledališki režiser ne bi mogel podati take zgodbe z realističnimi in vendar tako primitivnimi izraznimi sredstvi. Drugi plesi so verskega značaja, ali spadajo med ženitovanske obrede, najsilnejši med vsemi so pa bojni plesi. Ženske se samih plesov ne smejo udeleževati, zmerom pa so zraven kot spremljevalni zbor. Ples je pri Zuluancih golj možka umetnost, v tej se pa dvigajo do ekstaze.

Včasih pričanja in vodi plese vaški čarovnik, ki nosi pri tem svojevrstna, strašila-sta oblačila, na obrazu pa masko, ki je izoblikovana in poslikana tako grozno, kolikor se le da. Sploh ima čarovnik v vasi neomejen vpliv in vse besede in vsi nasveti belcevo so Zuluancem le prazne čenče.

bolj kot kdaj prej — najvišje nove in izvirne vidike.

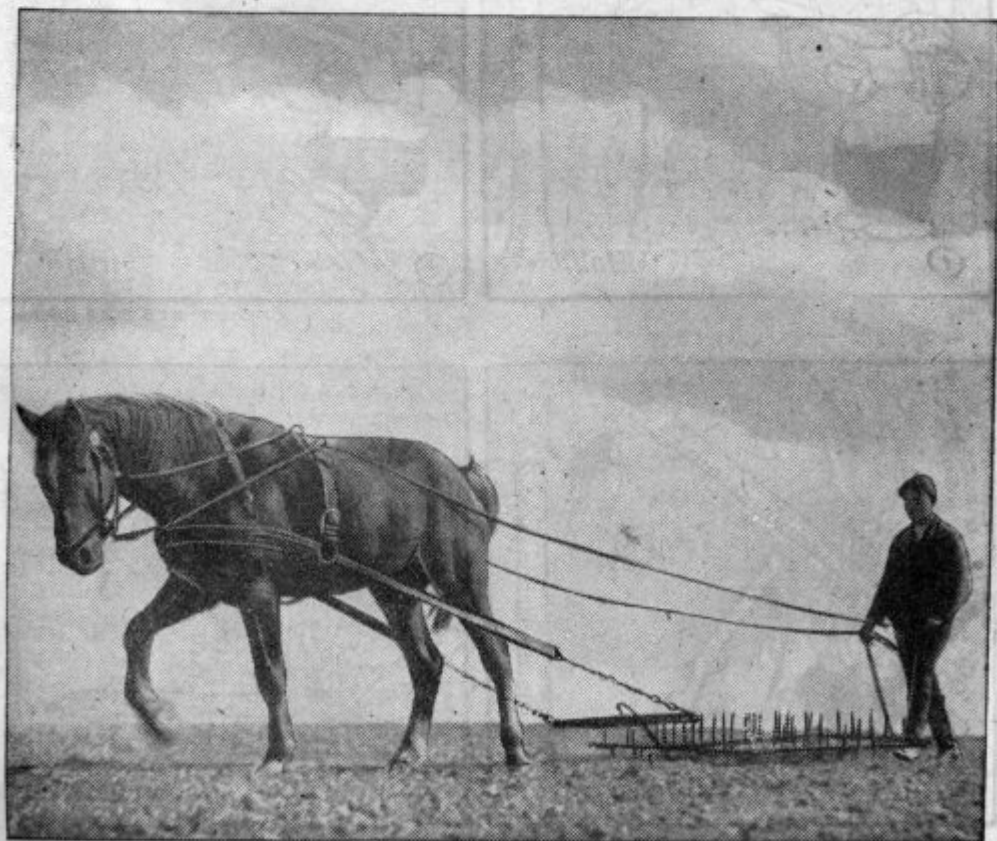
Kot primer pripoveduje naš založnik o karijeri malega pisatelja H. Harrisona Krolla, ki je postal s svojim romanom »Koča« najbolj popularni pisec.

Kot vodja uglednega lista v New Yorku se pisec teh vrstic nikoli ni ukvarjal z običajno poslovno korespondenco; pridržal pa si je, da je dobival pisma mladih pisateljev, ki so se borili za svoje priznanje, osebno na vpogled. Tako je dobil nekoč pismo mladega Krolla iz Tennesseeja. V mladih letih, tako je pisal, je bil siromašen in živel s svojimi revnimi starši na bombažni plantaži. S 16 leti je prišel prvič v šolo; po 15 letih je imel skrbeti za ženo in dva nežna otroka — brez pravih sredstev. Ker želi, da bi postal pisatelj, ga prosi za nasvet, kako naj bi to dosegel.

Ravnatelj je odgovoril, da je treba za doseg tega cilja samo pisati, neumorno in z energijo. Pristavil je še nekaj drugih dobrih naukov in pozabil na nasvet in Krolla. Kroll pa je storil obratno in se lotil dela. Napisal je tri romane, toda ponudil jih ni nikomur. Ko je pisec teh vrst otvoril svojo založbo, so pričeli listi objavljati prve vesti

o tistem pisatelju Krollu. In med prvimi rokopisi, ki jih je dobil novi založnik v očno, so bili trije Krollovi prvenci. Nekaj novega, popolnoma različnega od običajnih romanov! Založnik je stvari kupil in zadovoljna sta bila kmalu — on in Kroll.

Pisatelj današnje dobe mora predvsem poznati življenje; vse drugo je postranskega pomena. To pojasnjuje tudi dejstvo, da se večasi v vrstah mlajšega rodu pojavi močna in samonikla osebnost, ki kar preko noči v naskoku zavzame okope literarne trdnjave. Toda, kdor noče osvojiti sveta samo v naskoku, temveč tudi ohraniti svojo zmago, mora delati, delati in samo delati...

NA POLJU (Fotografija)

HUMOR

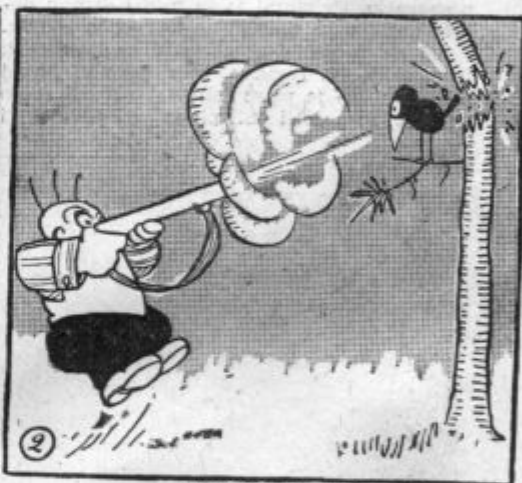

Pesimist: »Kako je z zdravjem?«
Optimist: »Vsak dan se čutim mlajšega!«
Pesimist: »Tudi to je starostni pojav!«
(»Nebelspaltere«)

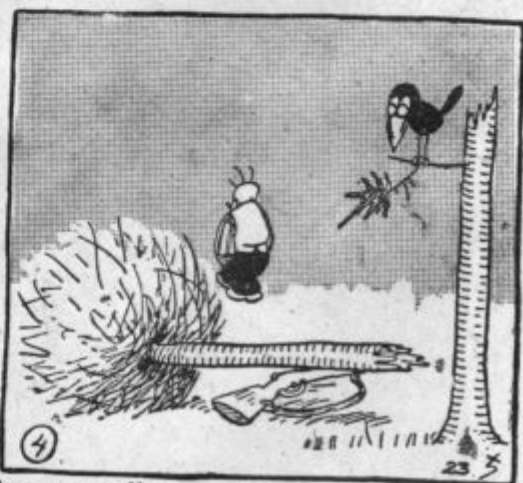
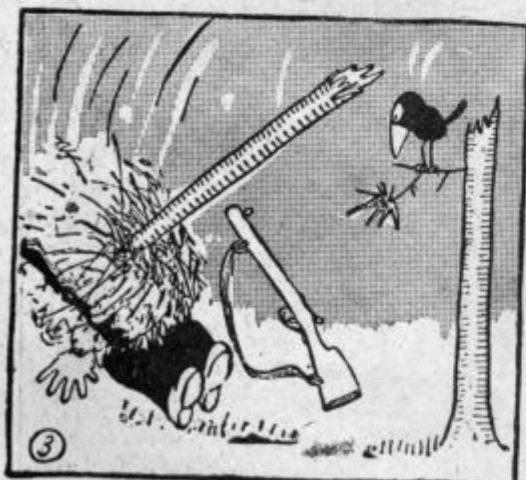

Pestunja leta 1933.

(»Götze«)

COPYRIGHT . P. I. B. BOX 6. COPENHAGEN

Adamson nima sreče

Iz profesorjevega glasu je zvenela nepomirjena vest. Kakor da se čuti krivega zaradi gospejinega pobega. Odmaknil se je od služkinje in rekel:

— To sem vam hotel povedati.

— Kako pravite? ga je bistro pogledala služkinja.

Profesor je dejal z močnejšim glasom:

— Zanesem se na vas.

— Brez skrbi, gospod profesor, je vstala služkinja. Le nič se ne bojte! Za oba bo dobro.

— Za katera oba?

— Za vas in gospo vendar!

— In gospod Romih? Pazite se pred njim!

— Saj res. Skoraj sem pozabila. Gospod je bil že enkrat tu.

— Kdaj?

— Zvečer. Snoči.

— Nemogoče. Motite se.

— Prav on je bil.

— Ni mogoče. Ves večer sva bila skupaj.

— Zvečer že lahko, ampak gospod je prišel v mraku.

— Pa je bil res on?

— Na prisego, da je bil!

— Kaj je hotel?

— Nekaj je spraševal, pa nisem slišala. Rekla sem mu, da ni nikogar doma, pa je zmajeval z glavo in šel.

Profesor je stisnil oči in skrivenčil obraz. Nato je skomignil in pogledal na stensko uro.

— Res, pozno je že, je prišla služkinja za kljuko. Ali hočete še čaja?

— Hvala, Matilda.

Služkinja je odprla vrata in rekla z glasom, svojstvenim zvodniškimi naravam:

— Dobro spite, pa nič se ne bojte!

— Lahko noč, je zamrmral Jalen in skoraj jezno zaklenil vrata.

Kaj naj storim? je ugasil luč in jo takoj spet prižgal. Stopal je po sobi, sklepal roki in godrnjal predse. Vse, kar je bil videl in slišal, se je zvrtničilo v skakajoče misli, ki jim ni mogel slediti. Čutil se je svojemu duševnemu stanju, ki se ga je zavedal kakor v pričutu. Skušal je razglobiti in razčleniti to stanje, toda njegova volja je bila kakor otopela. Zdel si je negiben stvor, ki mu je življenje viselo med preteklim in bodočim časom. Dušilo ga je in čudovito grozna bojazen pred nečem neznanim mu je mezela v brezbrizno domišljijo.

V takem stanju se je zagledal v zrcalu nad umivalnikom.

Prvi hip se ni upal pogledati svojega lastnega obraza. Tako srepro so zijale njegove oči. Nato so mu zadržtele ustnice. Videl je njih drhtenje in toliko da se je preletel z očmi v zrcalu, že je vrgel zaničljiv pogled na svoj brezumni obraz ter se otresel osuplosti. Iznenada je čutil po vsem životu vročino, istočasno pa je imel občutek, kakor da mu je nekdo snel z glave jekleno čelado.

Saj ni nič! je kriknil ter se spustil na vznožje divana. Nič ni, nič! se je odahnil in segel po cigaretni škatli.

Z globokimi vdihji je vsrkaval dim cigarete in vse v dilj privzdigaval utrujene veke.

KIPARJEVA SKRIVNOST

Kiparja Dina Grudna je iznenada prebudil električni zvonec v prednji sobi njegovega pritličnega stanovanja v predmestju. Kratko nervozno zvonjenje.

Nejevoljno je prižgal svetilko na posteljni omarici in prisluhnil. Nato je vstal, se ogrnil, odprl okno in z napol zaspanim glasom vprašal, kdo ga išče.

Nihče se ni oglasil, videti pa ni mogel navzlic razsvetljeni cesti nikogar, kajti vrata v vilo so bila na nasprotni strani.

Zvonec je brnel dalje v vedno krajših presledkih.

Previdno je odklenil vrata stanovanja in vtaknil ključ v duri.

Zvonec je utihnil.

— Kdo je? je vprašal odločno.

V odgovor se je čulo nervozno praskanje po vratih.

— Kdo je? je ponovil.

— Dino, odpri!

Bolj osupel nego presenečen je odprl duri.

Pred njim je stala v rahlo zasneženi črni obleki gospa Albina.

V prijetni zmedenosti se ni niti zavedel, da je vstopila v vežo in s hitrimi koraki izginila mimo njega v stanovanje. Urno je zaklenil oboja vrata in hitel za njo. Našel jo je slonečo ob podboju v delavnici. Njen obraz je bil blede, oči pa je imela uprte v tla.

Prižgal je obločno svetilko, ona pa je zamahnila z roko in napravila z obrazom kretnjo, ki jo je razumel. Ugasil je luč in stopil k nji. Ni se upal nagovoriti jo. Čakal je, da spregovori sama. Niti roke ji ni poljubil kakor običajno, ko je prišla k njemu. Čutil je, da njen pozni nočni obisk ne more biti zgolj posledica njene samovoljne trme.

Obrnjena drug proti drugemu — ona z otožnim pogledom predse, on s pričakujočimi očmi, uprtimi naravnost v njene — sta molčala oba.

Slednjič je spregovorila z grenkim nasmehom:

— Tako me sprejemaš — —

Njen glas je bil komaj slišen.

Gruden je pograbil njeno roko in jo nesel k ustnicam.

— Ne! je rekla otožno, ne da bi poskusila odtegniti desnico.

— Da, da! Tisočkrat da! ji je poljubljal prste, drugega za drugim, dlan in zapestje.

— Mislija sem — — je nenadno umolknila.

Kipar je preslišal njene besede.

— Me ljubiš? je zašepetala in mu zrla v oči.

— Bina! Kakšno vprašanje? jo je potegnil nase, da je omahnila in se je morala nasloniti nanj.

— Mislila sem, da me ne ljubiš več — —

— Duša? Kaj govoriš? jo je stisnil k sebi, da je čutil pod njenim kožuhastim plaščem valovanje njenih prs.

— Tako sem mislila — —

— Slabo si mislila, se je dotaknil s svojimi njenih ustnic, ki jih ni odmaknila.

— Ne, ne — — nocoj ne! se je stresla.

Kipar ji je znova poljubil ustne.

— Ne. Spusti me!

Zalostno presenečen je spustil njeno roko.

Gospa je stopila korak nazaj v spalnico ter položila torbico na zofo.

— Kaj sem ti storiš? je vprašal, stoječ nepremično pri vratih.

— Nič, nič.

— Nekaj mora biti, kar te vznemirja.

— Morda — —

— Ali ne zaslužim več tvojega zaupanja? se ji je približal.

— Kako bi sicer prišla sem?

— Hvala, draga!

— Nemara si hud name?

— Zakaj neki? Čutim se izredno srečnega.

— In jaz — — je zaihtela ter sedla na rob zófe.

— Kaj ti je?

Zakrila si je obraz z ovratnikom plašča in molčala.

— Govori, duša! Govori! jo je božal po rami.

Gospa je ihtela.

— Saj dovoliš, je prisedel.

Ni se premaknila.

— Kaj se je zgodilo? Povej mi vse!

— Nikoli nisem mislila — — je vzdihnila.

— Kaj? Česa nisi mislila?

— Da bo med nama vse končano! je zdajci vzdignila in vzravnala glavo.

— Bina! Kaj govoriš! je skočil kipar pokoncu.

— Kakor sem rekla.

— Zato vendar nisi prišla! Ne, ne! Nikoli ne! Če bi bilo to res — —

— No, kaj bi bilo potem?

— Potem ne bi prišla. Kratko malo ne bi prišla!

Gospa se je nasmehnila.

— Tu mora biti nekaj vmes! Reci, da je tako! Prosim te!

Gospojin se je spet zresnil:

— Da. Nekaj je vmes.

— To je laž! Zlobnost!

— Oo — — se je začudila gospa. Kako naj to razumem?

— Ne, draga! je govoril mirneje. Ne mislim tebe. Hotel sem reči, da so te nalagali.

— Mene nalagali? Kdo? In zakaj?

— Moji prijatelji seveda.

— Kakšni prijatelji? In zakaj? Torej se čutiš vendarle krivega!

— Prav nič se ne čutim krivega. Niti malo.

— Kakšni prijatelji? Ali jih poznam?

— Tega ne vem. Ne morem vedeti. Skrival sem pred njimi svojo srečo.

— Srečo?

— Srečo, ki mi je vse in ki je ne dam nikomur!

— In to si zamolčal tudi meni? Torej imaš skrivnosti tudi pred menoj.

Gruden se ni mogel premagati. Naglo se je sklonil in jo poljubil.

Gospa je vstala:

— Ali naj smatram to za slovo?

— Bina, nehaj! Prosim te!

— O čem naj bi me bili nalagali tvoji prijatelji? je vprašala resno.

— Kako naj vem to? Očrnili so me. Lagali so!

— Zaradi kakšne ženske? Katera pa je ta srečnica?

Kipar je globoko zadihal:

— Hvala ti! Neizmerna hvala!

— Izdala sem se. Res je. Nekaj pa le mora biti, da te je tako vznemirilo.

— Kako naj bi bil miren ob tvojih besedah, draga? Sama si priznala, da je prišlo nekaj med naju. Nekaj, kar naj bi pomenilo, da te lahko izgubim.

— Da, to je res. Tako se mora zgoditi.

— Bina?

— Zato sem prišla.

— Izključeno! Ta nekaj ni mogel nastati v tem kratkem času, odkar si bila pri meni. Moralo se je zgoditi — — kaj, kaj?

— Da, zgodilo se je. V tem kratkem času se je zgodilo

Kipar je strmel vanjo.

— Dobro veš, tako si zmerom trdil, da sem te ljubila, iskreno ljubila — — in to sama dobro vem — — toda — — ah, saj ne morem, ne morem — —

— Zakaj ne moreš? Česa ne moreš? Ljubiti me? Ne razumem. Ne razumem več ničesar.

Gospa je sedla na stol ob mizi ter si zakrila oči.

— Ne muči me več! Bodi dobra! jo je prosil s preplašenim glasom.

— Ali smem ostati tu? je vprašala, ne da bi odmaknila roke izpred oči.

— Ampak, Bina? Tu je tvoj dom!

— Do jutra? Smem?

— Za zmerom!

— Hvala, je dejala ponižno.

Tiho, po prstih se je približal stolu.